

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Postoje veřejnosti k alternativním trestům

Bakalářská práce

Autor: Jana Šromotová
Studijní program: B6731 – Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: SPB Sociální práce
Forma studia: Prezenční studium
Vedoucí práce: PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jana Šromotová
Studium:	U1829
Studijní program:	B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název bakalářské práce:	Postoje veřejnosti k alternativním trestům
Název bakalářské práce AJ:	The attitudes of public towards alternative punishments

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce mapuje současně užívané druhy alternativních řešení trestných činů v českém trestním právu. Jedná se zpravidla o odlišnou variantu sankce, než je odnětí svobody pachatele. Popisuje restorativní justici a trestní právo v obecné rovině, v další části se věnuje jednotlivým alternativním trestům, jejich využití, výhodám a nevýhodám. Použita je kvantitativní strategie ve formě dotazníkového šetření, které je zaměřené na povědomí a názory občanů České republiky na alternativní tresty.

HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1.vyd. Grada Publishing a. s. 2003. 192 s. ISBN 80-247-0467-6. ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2. HOLÁ, Lenka. Mediace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6. VETEŠKA, Jaroslav. Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.

Garantující pracoviště:	Ústav sociální práce, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.
Oponent:	JUDr. et Mgr. Filip Rigel, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Jana Šromotová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Daniele Květenké, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a připomínky.

Anotace

ŠROMOTOVÁ, Jana. *Postoje veřejnosti k alternativním trestům*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Kradec Králové, 2021. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce mapuje současně užívané druhy alternativních řešení trestných činů v českém trestním právu. Jedná se zpravidla o odlišnou variantu sankce, než je odnětí svobody pachatele. V první části se věnuje restorativní justici a trestnímu právu v obecné rovině, v další části se věnuje jednotlivým alternativním trestům, jejich využití, výhodám a nevýhodám. Jelikož se jedná o agendu Probační a mediační služby, věnuje se v teoretické části také činnosti, významu a historii PMS. Za cíl si klade zjistit, jaký názor má společnost na alternativní tresty. Dalším cílem je zpracovat nové způsoby sankcí dle návrhů respondentů. Praktickou částí je kvantitativní výzkum, ve formě dotazníkového šetření, který je zaměřený na povědomí a názory občanů České republiky na alternativní tresty. Výsledky této práce by mohly posloužit jak úředníkům Probační a mediační služby, tak dalším osobám, které se věnují této problematice.

Klíčová slova

Alternativní trest, justice, právo, zákon, probace, mediace, trestný čin, pachatel

Annotation

ŠROMOTOVÁ, Jana. *The attitudes of public towards alternative punishments*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2021. Master Bachelor thesis.

This bachelor thesis maps the currently used types of alternative crime punishments in Czech criminal law. As a rule, this is a different variant of the sanction than imprisonment of the offender. The first part deals with restorative justice and criminal law in general, the next part deals with individual alternative punishments, their use, advantages and disadvantages. As it is an agenda of the Probation and Mediation Service, the theoretical part also deals with the activity, importance and history of PMS. The goal is to find out how society feels about alternative punishments. Another goal is to develop new ways of sanctions according to the respondents' proposals. The practical part is quantitative research, in the form of a questionnaire survey, which focuses on the awareness and opinions of Czech citizens on alternative punishments. The results of this work could serve both the officials of the Probation and Mediation Service and other persons who deal with this issue.

Keywords

Alternative punishment, justice, law, probation, mediation, crime, offender

OBSAH

Úvod	9
1 Justice	11
1.1 Restorativní justice	11
2 Probační a mediační služba České republiky	14
2.1 Historie PMS na území České republiky	14
2.2 Organizační struktura.....	14
2.3 Cílová skupina	16
2.4 Činnost PMS	17
2.5 Cíle PMS.....	17
2.6 Probace a mediace	18
2.6.1 Probace	18
2.6.2 Mediace	19
3 Alternativní tresty	23
3.1 Nejčastěji používané alternativní tresty	23
3.1.1 Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem.....	23
3.1.2 Parole.....	24
3.1.3 Obecně prospěšné práce	25
3.1.4 Domácí vězení	25
3.1.5 Peněžitý trest	26
3.2 Další alternativní tresty	27
3.2.1 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.....	27
3.2.2 Propadnutí majetku.....	27
3.2.3 Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	27
3.2.4 Zákaz činnosti.....	27

3.2.5	Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání	28
3.2.6	Ztráta vojenské hodnosti.....	28
3.2.7	Zákaz pobytu	28
3.2.8	Vyhoštění.....	28
4	Výzkumné šetření	29
4.1	Formulace výzkumných cílů.....	29
4.2	Výzkumná metoda sběru dat.....	32
4.3	Výzkumný vzorek.....	32
5	Analýza výzkumné části	36
5.1	Povědomí a zkušenosti veřejnosti s probační a mediační službou (DC 1)	36
5.2	Povědomí laické veřejnosti o alternativních trestech (DC 2)	42
5.3	Názory laické veřejnosti na alternativní tresty (DC 3)	45
	Závěr	53
	Seznam použité literatury	54
	Přílohy	58

Úvod

Tématem bakalářské práce je postoj veřejnosti k alternativním trestům. Námět bakalářské práce vycházel zejména ze zájmu o téma spolupráce probační a mediační služby s pachateli a oběťmi trestných činů. O tuto cílovou skupinu jsem začala projevovat zájem na základě exkurze ve středisku Probační a mediační služby ČR a ve Vazební věznici v Hradci Králové. Ačkoliv je činnost Probační a mediační služby ČR součástí české právní úpravy již od roku 2001, často se setkávám s neznalostí a neinformovaností veřejnosti v této oblasti. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaká je informovanost a postoje laické veřejnosti k alternativním trestům. Zjistit, zda mají respondenti zkušenosti se službami probační a mediační služby, jak na ně nahlíží, jaké vnímají výhody, nevýhody a případně jaké změny by uvítali v systému alternativních trestů.

Jelikož základem alternativních trestů je restorativní justice, první část práce se věnuje právě jejímu popisu a hlavním principům, ze které restorativní justice vychází. Restorativní justici lze považovat za paralelní systém doplňující klasickou trestní justici, proto jsou popsány postoje a vztahy k trestné činnosti z pohledu restorativní a retributivní justice. Výkon alternativních trestů je úzce spjat s Probační a mediační službou. Proto je celá kapitola zaměřena na cíle, které si probační a mediační služba klade, činnost, kterou vykonává a cílovou skupinu, na kterou se zaměřuje. Dále je v kapitole popsána organizační struktura a historický vývoj probační a mediační služby na území České republiky. Jak již název probační a mediační služby vypovídá, její hlavní činností je probace a mediace. Co se týče probace, popisovány jsou v této kapitole její základy, mezi které lze řadit individuální přístup ke klientovi, spolupráci a zapojení do procesu nápravy a resocializace. V kapitole o mediaci jsou popsáni možní účastníci mediace a hlavní principy a cíle, ze kterých by měla mediace vycházet. Poslední část práce se věnuje konkrétním alternativním trestům. Kapitoly jsou rozděleny na dvě části – na nejčastěji používané alternativní tresty a další, méně používané tresty, které jsou spíše tresty vedlejší či doplňkové.

V praktické části práce jsou zkoumány postoje veřejnosti k alternativním trestům. Kladeny jsou otázky týkající se povědomí laické veřejnosti o činnosti probační a mediační služby a otázky zaměřené na zkušenosti respondentů s těmito službami. Dále jsou

zjišťovány názory na problematiku alternativních trestů jako celku a také názory na jednotlivé alternativní tresty.

Bakalářská práce je určena nejen pro edukativní účely veřejnosti, ale výsledky výzkumného šetření by mohly posloužit odborníkům zejména jako inspirace pro navýšení míry vzdělávání společnosti v této problematice.

1 Justice

Trestní právo, jakožto jedno z odvětví veřejného práva, má za úkol především chránit a zastupovat práva a zájmy fyzických a právnických osob před protiprávním jednáním. Lze jej chápat jako nástroj státu využívaný k vynucování pořádku ve společnosti. Dle Mitlöhnera (2010) je funkce práva ochranná – trestní právo je prostředek ochrany společnosti před trestnými činy; regulativní – ukládá sankce a jiná ochranná opatření; preventivní – působí na konkrétní a potencionální pachatele; represivní – působením na konkrétního pachatele směřuje k ochrannému cíli.

1.1 Restorativní justice

Odsouzení, nesouhlas, opovržení a jiné pocity vyvolávají u většiny populace trestné činy. Jako ideální východisko vnímáme potrestání pachatele. V případě restorativní justice (z anglického *Restore* – obnovit, navrátit do původního stavu), známé také pod názvem obnovující justice, by cílem nemělo být potrestání nebo zastrašení pachatele trestného činu, ale vytvoření podmínek k odstranění následků trestného činu. Zřetel je především brán na oběti trestného činu a jejich komunitu – rodina, přátelé, sousedé, známí. Co se týče újmy způsobené oběti, je nutno ji chápat v širším smyslu – jedná se nejen o škodu materiální, fyzickou, psychickou, ale také o narušení osobního, rodinného a společenského života (Karabec, 2003). Oběti často pociťují nedostatek pozornosti a cítí se být opomíjeny, mají potřebu znát odpovědi na otázky týkající se trestného činu. Chtějí vědět, co pachatele vedlo ke spáchání trestného činu. Mají také potřebu pachateli sdělit, jakou újmu jim způsobil a jaké pociťují emoce. Důležitou roli tedy hraje aktivní přístup ze strany pachatele, který je zodpovědný za své činy a vkládá veškeré úsilí v nápravu újmy, kterou způsobil. Obětem, které prochází procesem odškodnění, náhrady, obnovy či uzdravení, může být nápomocno vědomí, že se pachatel aktivně zapojuje do konkrétní nebo symbolické nápravy škod. Dalším cílem restorativní justice je reakce na příčiny trestného činu. Východiskem by měl být plán zahrnující nejen odstranění následků, ale měl by obsahovat také prvky prevence. Takový plán by měl vymezovat povinnosti pachatele, které vycházejí z potřeb oběti. Ohled je brán také na potřeby pachatele, které mají vliv na změnu jeho chování (Zehr, 2003).

Zehr in Kracík (2010) jmenuje základní hodnoty a principy, ze kterých vychází restorativní justice:

- Respekt, který je projevován vůči všem stranám konfliktu.
- Odpovědnost, kterou nese pachatel za trestný čin.
- Individualita, nebo také jedinečnost osobnosti, je úzce spojena s pospolitostí. Pospolitostí lze chápat zapojení celé komunity, ze které pachatel a oběť pochází. Trestný čin není vnímán jako soukromá a izolovaná záležitost dvou stran konfliktu.
- Participace všech stran konfliktu, včetně blízkých osob a jejich zástupců.
- Vyváženost zájmů všech zúčastněných stran. Restorativní justice hledá řešení vyhovující oběti i pachateli trestného činu.
- Různé formy dialogu mezi stranami konfliktu jsou základem pro programy restorativní justice.
- Dobrovolnost participace na řešení trestného činu by měla být jak na straně oběti, tak na straně pachatele. Karabec (2003) však tvrdí, že pokud pachatel odmítá podílení se na odstranění způsobených škod, je k tomu donucen soudně.

Umbreit in Kracík (2010) představuje tři nejčastěji používané programy restorativní justice:

Mediace (Victim Offender Mediation) – Jedná se o nejčastěji využívaný program, který funguje na principu přímého setkání mezi stranami konfliktu za doprovodu mediátora. Výsledkem mediace je dohoda mezi stranami o kompenzaci škody vzniklé trestným činem.

Skupinové komunitní a rodinné konference (Family Group Conferences) – Tento program je na rozdíl od mediace rozšířen o účast rodiny, přátel a zástupců komunity. Krom dohody o náhradě škod je také cílem vytvořit opatření, která povedou k eliminaci budoucí trestné činnosti pachatele. Program je inspirován duchovními tradicemi, které využívali obyvatelé Austrálie, Nového Zélandu a Severní Ameriky.

Kruhy společného rozhodování (Peacemaking/Sentencing Circles) – Kruhového rozhodování se účastní nejen pachatel, oběť, rodina, přátelé a zástupci komunity, ale také

zástupci justice (soudce, obhájce, žalobce). Účastníci společně rozhodnou o řešení trestného činu a případně udělí sankce.

Porovnání restorativní a retributivní justice

Ačkoli trestní justice České republiky vychází z tradičního kontinentálního trestního procesu a je postavena na základě striktní právní i procesní úpravě, je značně ovlivňována jinými evropskými státy, které plně využívají alternativní způsoby trestání v trestní justici. To zapříčiňuje prolínání prvků trestní justice s prvky restorativní justice. „*Restorativní justici nelze chápat jako ucelený systém reakce společnosti na trestnou činnost. Jde spíše o určitý paralelní systém působící vedle klasické trestní justice nebo v mnoha směrech ji doplňující.*“ (Karabec, 2003 str. 8). Tradiční, trestající justice, vnímá jako primární oběť stát, naopak restorativní justice vnímá jako oběť osobu, která byla poškozena osobou druhou – nevnímá tedy trestný čin jako útok na stát (Karabec, 2003).

Zehr (2002) ve své knize *The Little Book of Restorative Justice* stručně porovnává rozdíly mezi retributivní a restorativní justicí – to, jaké si daná justice klade otázky a z jakého vychází principu.

Retributivní justice

- Kdo je pachatel?
- Jak byl porušen zákon?
- Jaká bude uložena sankce?
- Primární zaměření je na potrestání pachatele trestného činu.
- Trestný čin je jednání proti státu a je považován za porušení zákona.
- Uznáním viny a uložením trestu lze naplnit spravedlnost.

Restorativní justice

- Kdo je oběť?
- Jaké jsou potřeby oběti a jejího okolí?
- Komu vznikají povinnosti a závazky?
- Primární zaměření je na potřeby oběti a odpovědnost pachatele za trestný čin.
- Trestný čin je prohřešek proti osobě a narušení vztahů mezi obětí a pachatelem.
- Spravedlnost lze naplnit obnovením narušeného stavu a vztahu mezi stranami na základě aktivního zapojení do procesu.

2 Probační a mediační služba České republiky

Probační a mediační služba ČR (dále PMS) byla založena na základě zákona č. 257/2000, který parlament přijal v roce 2000 a vstoupil v účinnost k 1. 1. 2001. PMS je specializovaná sociální služba, jež působí v resortu Ministerstva spravedlnosti ČR. Úředníci a asistenti pracující v agendě PMS přispívají k naplňování trestní spravedlnosti. V rámci trestního řízení vykonávají probaci a mediaci. Činnost PMS se zaměřuje na oběti a pachatele trestných činů (Kroftová, Ouředníčková, 2010).

2.1 Historie PMS na území České republiky

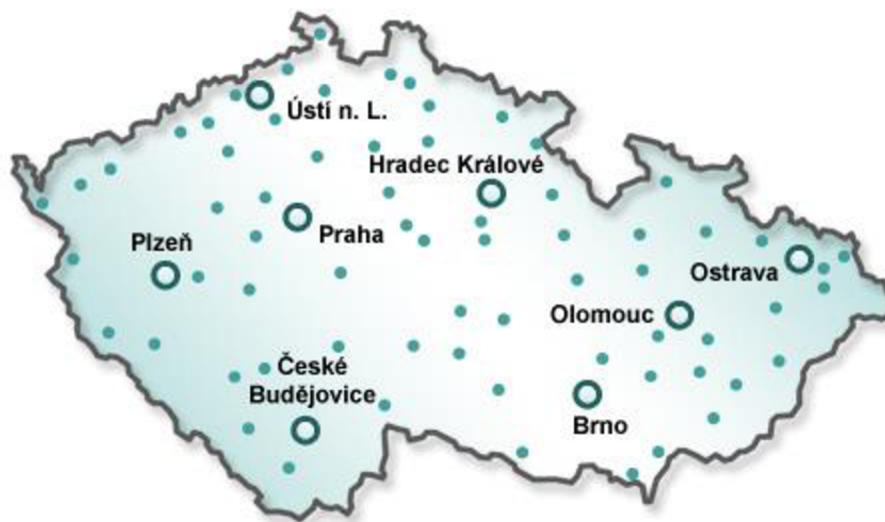
PMS lze považovat za poměrně mladou instituci. Počátky nalézáme na konci 60. let 20. století, kdy docházelo k vytváření systému sociálních kurátorů a sociálních pracovníků ve vězeňských zařízeních. V 90. letech 20. století se kromě pokusů o sociální a behaviorální práci s pachateli začal rozvíjet zájem o posílení postavení oběti trestného činu a uspokojování jejich potřeb. Docházelo tedy k vytváření nových forem odklonu trestu a alternativních trestů (van Kalmthout, 2003). Přínosnými se staly aktivity Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici, které v roce 1994 založili učitelé a studenti filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Sdružení se podílelo na realizaci projektů, seminářů a odborných setkání, která vedla k institucionálnímu zrodu probace a mediace v ČR. Na základě usnesení č. 341 z roku 1994 byla k 1. 1. 1996 zřízena místa probačních úředníků. Probační činnost vykonávali administrativní pracovníci soudu, kteří byli pověřeni zajišťováním administrativní stránky výkonu trestu obecně prospěšných prací (Doubravová in Kroftová, Ouředníčková, 2010). K 1. 1. 2001 došlo na základě zákona o Probační a mediační službě České republiky ke vzniku organizace s pověřením výkonu probace a mediace. Přijetím zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, došlo k rozsahu kompetence PMS v oblasti práce s mladistvými (Kroftová, Ouředníčková, 2010).

2.2 Organizační struktura

Organizační řád, jenž je závazný pro všechny zaměstnance, upravuje vnitřní organizační strukturu a náplň činností jednotlivých orgánů. Do čela PMS ministerstvo spravedlnosti

jmenuje ředitele, který zajišťuje chod organizace po stránce organizační, personální, hospodářské, finanční, materiální. Ředitel jedná jménem PMS (Kracík, 2010). Střediska jsou rozmístěna po území celé České republiky. Celkem se zde nachází 74 středisek a 4 pobočky. Střediska v daném regionu spravuje regionální vedoucí. Regionální vedoucí je taktéž jmenován ministerstvem spravedlnosti. Za chod jednotlivých středisek odpovídají vedoucí středisek, které jmenuje ministerstvo spravedlnosti na základě návrhu ředitele a po projednání poradního orgánu ministra – Rada pro probaci a mediaci.

Obrázek 1: Střediska Probační a mediační služby České republiky

Zdroj: <https://www.pmscr.cz/>

Odborné činnosti vykonávají probační úředníci a asistenti, kteří musí splnit kvalifikační podmínky (Kracík, 2010). Úředník PMS musí splňovat tyto předpoklady: trestní bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům, magisterské vysokoškolské vzdělání v oblasti společenskovední a odborná zkouška úředníka PMS, která mu je umožněna po absolvování základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky (Větrovec, 2002). Asistentem PMS musí být trestně bezúhonná osoba starší 21 let, jež má středoškolské vzdělání ve společenskovední oblasti. Dále musí asistenti absolvovat specializační kurz, jenž stanovuje Statut Probační a mediační služby (Zákon č. 257/2000 Sb. § 6).

Úředníci PMS jsou povinni řídit se zákony, právními předpisy a pokyny předsedy senátu, samosoudce, nebo v případě přípravného řízení státního zástupce. V jejich zájmu

je ochrana práv a svobod a důstojnosti klienta, přičemž k němu musí postupovat nestranně, odpovědně a s respektem. Úředník má právo nahlížet a pořizovat si kopie a poznámky z trestních spisů vedených u soudu, Policie ČR, státního zastupitelství a Vězeňské služby ČR. Dle pokynů úředníka smí jednotlivé úkony provádět i asistenti střediska, kteří vykonávají administrativní práce (Zákon č. 257/2000 Sb. § 7).

2.3 Cílová skupina

Svou činnost PMS zaměřuje na osoby dospělé, mladistvé (15-18 let) a děti (mladší 15 let), které se dostaly do konfliktu se zákonem – klient obviněný, a osoby, jež byly poškozeny – klient poškozený (Kroftová, Ouředníčková, 2010).

Pachatelé trestných činů

Pachatele trestných činů lze definovat jako osoby, jež se dopustily činů zákonem označených jako trestné činy (Novotný, 2004). Mladistvým osobám je věnována zvláštní péče, jež zahrnuje ochranu práv poškozených subjektů a spolupráci terapeutických a sociálních programů (Svoboda, 2005). Vladislav Větrovec a spol. (Větrovec, 2002) popisují vývojovou etapu přechodu z dětství do mládí. Lidé ve vývinu se musí vyrovnávat nejen s fyziologickými změnami, které jsou spojeny se sexualitou, ale také s očekáváním okolí a vnímáním sebe samého. Dochází tak ke konfúzi rolí. Mladiství si stanovují své sociální a morální hodnoty. Je důležité brát v potaz jejich rozumový stupeň vývoje a malý počet zkušeností v porovnání s dospělými pachateli. Je potřeba posoudit schopnost předvídat stupeň ohrožení nebo rozsah vzniklých škod. Dále je nutno zkoumat okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán, a zda je pachatel schopen čelit následkům. Na základě výše uvedených důvodů, je brán zřetel k mladistvé osobě a výsledná míra nebezpečnosti činu je nižší, než by byla v případě dospělého pachatele.

Oběti trestných činů

Obětí trestného činu označujeme osobu dotčenou trestným činem, ať už se jedná o újmu na zdraví, majetku, svobodě, cti či jiných právech (Novotný, 2004). PMS si klade za cíl pomoci napravit následky trestné činnosti na obětech a dalších osobách, které byly postiženy trestnou činností a přispívat k ochraně práv obětí trestných činů. Tento úkol

se uskutečňuje zprostředkováním dohody mezi pachatelem a obětí za účelem pokusu o vyřešení konfliktu a obnovení pocitů bezpečí, bezúhonnosti a víry v právní systém, která byla narušena (Kalmthout, 2003).

2.4 Činnost PMS

Činnost PMS vyplývá ze zákona 257/2000 Sb. § 4. Probační a mediační služba má za úkol vytvářet podmínky k projednání věci v některém ze zvláštních druhů trestního řízení nebo k uložení a vykonání trestu, který není spojen s odnětím svobody. Aby pracovníci docílili vhodných podmínek k řešení věci, zjišťují informace o stranách konfliktu a o jejich sociálním zázemí, komunikují se sociálním okolím klientů, poskytují odbornou pomoc a vedení a sledují a kontrolují chování klienta, to vše za cílem vedení řádného života v budoucnosti. PMS napomáhá při eliminaci následků trestných činů a je nedílnou součástí prevence trestné činnosti (Svoboda, 2005). Mezi další činnosti se dle zákona 257/2000 Sb. § 4 řadí také vykonávání dohledu nad obviněným v případě rozhodnutí o nahrazení vazby probačním dohledem, vykonávání dohledu v průběhu zkušební doby v případě rozhodnutí o podmíněném propuštění nebo vykonávání dohledu nad obviněným ve spojitosti s jinými uloženými tresty jako je například trest obecně prospěšných prací.

PMS spolupracuje s orgány sociálního zabezpečení, které vykonávají sociálně-právní ochranu dětí, s Vězeňskou službou a justiční stráží České republiky, se zdravotnickými a školskými zařízeními, s církvemi, zájmovými sdruženími (Svoboda, 2005). Kroftová a Ouředníčková (2010) dále zmiňují terapeutické, doléčovací, poradenské, charitativní a jiné programy, bez kterých by práce PMS nebyla natolik efektivní.

2.5 Cíle PMS

Probační a mediační služba si klade 3 základní cíle:

- Integrace obviněného – zařazení obviněné osoby do společnosti bez další trestné činnosti na základě obnovení respektu k právním normám společnosti.
- Participace poškozeného – zapojení poškozeného do procesu spojeného s jeho odškodněním a obnovením integrity a důvěry ve fungující právní systém.

- Ochrana společnosti – ochranu společnosti zajišťuje PMS řešením konfliktů a rizikových stavů, které vyplývají z trestního řízení a uložení alternativních trestů (Kroftová, Ouředníčková, 2010).

2.6 Probace a mediace

Probační a mediální činnost je podstatným pilířem trestní politiky. V jejím působení lze nalézat mnoho pozitiv jako je například ochrana společnosti, eliminace kriminality, zvládnání řešení konfliktů, větší míra zapojení pachatele do procesu nápravy škod, posílení odpovědnosti, pomoc obětem trestného činu, úspora financí, zjednodušení soudního řízení a jiné benefity (Ouředníčková, Sotolář, 1997).

2.6.1 Probace

„V právním smyslu se probací rozumí alternativní trestní sankce, umožňující podmíněný odklad trestu na zkušební dobu při současném stanovení určitých povinností (příkazů a zákazů) a podrobení odsouzeného dohledu probačního pracovníka.“ (Rozum, 2001, s. 9)

Podstatou probace není pouze náhrada trestu odnětí svobody, ale také snaha přispět k nápravě pachatele, pomoc při resocializaci a překonávání životních překážek. Základem je aplikace pozitivního vlivu na chování pachatele pomocí kombinace prvků pomoci, kontroly a poradenství. Důležitý je individuální a lidský přístup ke klientovi, který se dopustil méně závažného trestného činu (Rozum in Přesličková, 2003). Probace je založena na aktivní spolupráci klienta s probačním úředníkem. V počátku je vytvářen probační program/plán, který zahrnuje konkrétní informace o podobě procesu probace – povinnosti a omezení pachatele, délka dohledu, intervaly schůzek, míra spolupráce klienta s dalšími subjekty a také možné sankce v případě neplnění povinností. Při tvorbě probačního plánu je nutno vycházet z rozhodnutí soudu a uložených povinností vymezených v §48 odst. 4 trestního zákoníku, mezi které patří například povinnost uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku, podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, účastnit se sociálního výcviku a psychologického poradenství či podrobit se léčení závislosti na návykových látkách. Mezi omezení se řadí zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, hraní hazardních her, zákaz požívání alkoholických nápojů

nebo jiných návykových látek (Zákon č. 40/2009 Sb. § 48). Z průběhu probačního dohledu pracovník vede pravidelné zprávy o průběhu spolupráce s klientem. Jednou za půl roku je potřeba zhodnotit aktuální životní situaci klienta, míru a efektivitu spolupráce a návrhy na následující kroky, případně návrh na úpravu opatření v případě neplnění povinností klienta (Kroftová, Ouředníčková, 2010).

2.6.2 Mediace

„Mediaci lze v nejobecnější rovině chápat jako neformální proces urovnání konfliktů spojených s trestným činem a zprostředkování alternativního řešení trestních věcí usměrňovaný nestrannou třetí osobou – mediátorem.“ (Svoboda, 2005, s. 21)

Mediací označujeme neformální proces, založený na dobrovolnosti všech stran sporu, vedený nestranným mediátorem. Mediace by měla docílit vzájemného porozumění a vyjednání dohody vyhovující oběma stranám konfliktu (Cholenský in Cholenský, 2013). Cíle mediace by měly vycházet z potřeb obou stran. Cíle mají mnohdy dynamickou povahu a během procesu dochází k jejich změnám na základě uvědomění a přehodnocení postojů a potřeb. Mediace zahrnuje více cílů, jedná se například o pochopení a redukci konfliktu, přeměnu konfliktních vztahů na bezkonfliktní, podporu spolupráce a slušného chování, vytvoření plánu zvládnutí potencionálních konfliktů v budoucnu. Hlavním cílem je však vytvořit jasně formulovanou a uskutečnitelnou dohodu, která je výhodná pro všechny strany konfliktu (Holá, Hrnčířiková, 2017).

Účastníci mediace

Mediátor – kvalifikovaná a primárně nestranná osoba, vytvářející ideální podmínky pro komunikaci mezi stranami sporu. Je odpovědný za celý proces mediace. Na začátku spolupráce je domluveno postavení mediátora a podle toho je zvolen mediátorský styl. Kichaven in Cholenský (2013) popisuje základní formy mediace:

- Facilitativní – mediátor oběma stranám napomáhá vyrovnat se s vlastními emocemi, ale také porozumět emocím a názorům druhé strany. Mediátor nesděljuje vlastní pocity a nesoudí, nepodává vlastní návrhy řešení sporu.
- Evaulativní – mediátor hodnotí, sděluje své názory a návrhy, ke kterým se účastníci mohou vyjadřovat, případně má možnost zvolit jeden z návrhů jako

finální řešení. Mediátor během schůzky klade otázky vedoucí k racionalizaci pohledu na věc.

- Transformativní – Šišková in Janotová (2014) navíc uvádí styl transformativní. Jedná se o historicky nejmladší model, jež se opírá o zásady stylu facilitativního. Tento styl posiluje pravomoci stran konfliktu a nahlíží na jejich hodnoty, potřeby a zájmy. Mediací jsou účastníci vedeni k pochopení druhé strany, a proto se mohou jejich postoje během procesu změnit. Jako příklad použila Šišková rozvod, kdy se mění partnerské role, ale role rodičů jsou stále zachovány, a proto je potřeba navzájem vnímat a přijímat potřeby druhé strany.

Klienti – jedná se o osoby řešící vzájemný konflikt. Klienti mohou být v právní literatuře také nazýváni „účastníci sporu“ nebo „strany sporu“. Oběma stranám konfliktu je během mediace věnována pozornost. Spolupráci s klienty lze navázat na základě vlastního zájmu nebo na podnět ze strany soudu, státního zastupitelství či policejního orgánu.

Osoby nepřímo dotčené konfliktem – jedná se o osoby blízké (rodina, přátelé, kolegové), kteří mohou mít vliv na rozhodování klienta a řešení konfliktu.

Zástupci klientů – většinou se jedná o právní zástupce, kteří klientům podávají potřebné informace a zkušenosti, pomáhají s rozhodováním, a jsou oporou pro klienta v konfliktu. Na rozdíl od rodinné mediace, při mediaci týkající se obchodních sporů je advokát aktivní součástí procesu. Vliv zástupce klienta může, ale také nemusí být přínosem. Zástupcem může být rovněž například psycholog či opatrovník nezletilé osoby.

Konzultanti – osoby, jež poskytují klientům a mediátorovi k rozhodování. Jedná se například o psychology, výchovné poradce, realitní makléře, finanční konzultanty atd.

Jiní odborníci a instituce – vyžaduje-li klient další formu pomoci, jež není v kompetenci mediátora, může jej nasměrovat na jiného odborníka – soudního znalce, lékaře, psychoterapeuta atd. (Holá, Hrnčířková, 2017).

Mediace vychází z následujících principů a cílů:

- Dobrovolnost – Strany konfliktu by neměly být nuceny ke spolupráci. Tento princip je diskutován v souvislostech s uložením mediace ve spojitosti se soudním řízením.

- Důvěrnost, důvěra – Důvěrnost je zásadním faktorem, který usnadňuje komunikaci mezi stranami. Veškeré informace sdělené během mediace zůstávají důvěrné a není možno je zveřejňovat. Účastníci si mohou písemně či ústně stanovit předem daná pravidla a zásady důvěrnosti. Výjimkou je však povinnost mediátora chránit třetí, konfliktu nezúčastněné, strany. Příkladem může být zneužívání dětí. Rozlišujeme důvěru mezi klienty navzájem a důvěru v mediátora a jeho zkušenosti, schopnosti, nestrannost a jiné silné stránky. Důvěru v mediátora je potřeba již od prvního setkání ověřovat, případně později během procesu, vycítí-li mediátor pochybnosti v tomto směru. „*Nastolení důvěry a spolupráce je současně jeden z nejtěžších úkolů, který před nimi stojí.*“ (Holá, 2011, s. 55)
- Změna soupeření na spolupráci – Změnu soupeřivého vztahu na vztah spolupracující lze považovat za předpoklad a hlavně výsledek mediace.
- Orientace na budoucnost – Celkový koncept mediace je zaměřený na budoucnost. Minulost slouží k porozumění a ponaučení se z vlastních chyb. Opakovaným náhledem do minulosti, opakováním neosvědčených metod a dřívějších konfliktů jen stěží přispějí klienti k pokroku a posunu vpřed.
- Pochopení odlišností – Subjektivní vnímání pravdy je typické pro klienty, jež jsou součástí konfliktu. Jeden ze základních principů mediace je pochopení vnímání skutečnosti z pohledu druhé osoby. Důležité je přijetí faktu, že druhá strana má právo na svůj vlastní názor, pozici, postoj, potřebu atd. Mediátor napomáhá k vzájemnému porozumění zdůrazněním odlišných názorů pomocí technik např. zrcadlení, vzájemné komentování chování.
- Hledání nových možností – Z širšího pohledu lze samotné zvolení mediace jako způsobu řešení konfliktu považovat za hledání nových možností. Z pohledu užšího je v podstatě celý proces mediace provázen hledáním řešení dané situace. V procesu obě strany hledají nové možnosti, potřeby, motivy, ale také prozkoumávají vlastní zdroje, kterými by mohly přispět k vyřešení problému.
- Nestrannost – Tento princip se týká výhradně mediátora. Mediátor může mediovat pouze za předpokladu neutrality. Vztah k oběma stranám musí být vyvážený. Pro mediátora může být obtížné zachovat neutralitu v situacích, kdy se morální úsudek zcela neshoduje s úsudky klientů, pociťuje sympatie, jeden z účastníků

přijde s návrhem řešení, se kterým mediátor souhlasí/je zcela proti nebo v případě, že se jeden z účastníků chová neadekvátně. Pokud není schopen vést spor nestranně, je povinen odstoupit od případu. Dobrým znakem neutrality mediátora je nejistota klientů v otázce názoru mediátora na účastníky mediace.

- Svoboda rozhodování – Klient má možnost podle jeho uvážení rozhodnout, které řešení a postup zvolí tak, aby vyhovovalo jeho potřebám a zájmům. Nelze však ze strany mediátora zaručit, že se obě strany rozhodují svobodně a informovaně. V případě pochybností o informovanosti klienta (klient nemá dostatek informací k pro něj dobrému rozhodnutí), může mediátor konzultovat s jiným odborníkem.
- Zodpovědnost – Zodpovědnost úzce souvisí se svobodou rozhodování. Klienti přebírají zodpovědnost za průběh a řešení konfliktu (Holá, 2011).

Průběh mediace

V počátku spolupráce dostane pracovník podnět k mediačním činnostem ze strany pachatele, oběti, či státního orgánu. Strany konfliktu jsou poté pozvány na individuální schůzku, která slouží k mapování potřeb a zájmů jedinců. Oběma stranám je popsána role PMS v trestním řízení a jeho samotný průběh. Obviněný klient má možnost popsat událost ze svého pohledu a uvažuje nad možným způsobem nápravy vzniklé újmy, je motivován k vlastní aktivitě. Oběť se vyjadřuje ke vzniklé újmě a popisuje své potřeby. Dále se na základě informací, které mu předá mediátor, rozhodně, zda se chce zapojit do procesu nápravy a spolupráce s pachatelem. Další fází je samotná realizace mediace, tedy setkání oběti s pachatelem trestného činu. V úvodu mediátor poučí obě strany o průběhu, účelu, cíli a pravidlech setkání. Dále mají klienti prostor k popsání události ze svého pohledu a také k tomu, jak vnímají újmu a následky. Součástí procesu by měla být omluva ze strany pachatele, která je předpokladem pro pozitivní vývoj konfliktní situace. V nezbytných případech se mohou mediace účastnit také další osoby. V závěru mediace dochází ke shrnutí dohodnutého řešení, na kterém se obě strany konfliktu dohodly a souhlasí s ním. Mediátor shrne výsledky procesu a ujistí se, zda obě strany všemu rozumí. Poté zpracuje písemnou dohodu mezi stranami. V případě, že nedojde k uzavření dohody mezi stranami a konflikt nadále přetrvává, může mediátor stranám nabídnout další spolupráci v rámci jiných činností směřujících k urovnání konfliktního stavu (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010).

3 Alternativní tresty

Alternativními tresty rozumíme tresty nespojené s odnětím svobody. Cílem alternativních způsobů řešení trestných činů je adekvátní reakce na trestný čin a citlivé a účinné odstranění konfliktu mezi jeho stranami. Jde tedy o vypořádání vztahů mezi všemi stranami konfliktu – pachatel, oběť, komunita. Při volbě vhodného alternativního trestu lze vybírat z celé škály způsobů trestání. Při výběru musí být brán ohled na okolnosti případu, osobu pachatele a perspektivu resocializace. Tyto způsoby postihu trestné činnosti vedou k zhospodárnění, zjednodušení a zrychlení trestního řízení (Sotolář, 2000). Za další výhody alternativních trestů lze považovat například zachování sociálních vazeb, vyšší nápravné působení na pachatele, uvolnění míst ve věznicích pro osoby, které spáchaly závažnější činy a s tím související snižování nákladů, které jsou spojeny s výkonem trestu, nebo také zájem a zapojení veřejnosti do resocializačního a výchovného systému (Rozum, 2005).

3.1 Nejčastěji používané alternativní tresty

3.1.1 Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem

Jedná se o nejčastěji používanou formu trestu. Podmíněné odsouzení je uloženo v případě odložení (prominutí) trestu odnětí svobody, za podmínky řádného chování po dobu stanovené zkušební doby v délce maximálně pěti let. Základem úspěchu podmíněného odsouzení je hrozba eventuálního výkonu trestu odnětí svobody. Pachatel je tedy motivován k řádnému způsobu života (Černíková, 2008). Soudně mu mohou být uložena omezení a povinnosti, vedoucí k náhradě škody a odčinění újmy způsobené obětí trestného činu. Vyhoví-li obžalovaný daným podmínkám a splní veškeré povinnosti, může soud rozhodnout o ukončení zkušební doby. Osvědčí-li se odsouzený, bude se na něj dále pohlížet jako by nebyl odsouzen tzv. zákonná fikce bezúhonnosti. V opačném případě soud rozhodne o vykonání trestu odnětí svobody (Fryšták, 2012).

Trest podmíněného odsouzení může být také doplněn o dohled úředníka PMS, který probíhá po dobu zkušební doby. K aplikaci dohledu dochází v případě, je-li zvýšena potřeba sledovat a kontrolovat chování a činnost odsouzeného. Dohled lze definovat jako

pravidelný osobní kontakt odsouzeného s pracovníkem PMS, kdy dochází k realizaci probačního plánu dohledu a ke kontrole podmínek a povinností, které jsou pachateli uloženy soudně nebo vyplývají ze zákona. Klientovi je poskytováno odborné vedení a pomoc k zajištění řádného života (Fryšták, 2012). Pachatel, na kterého byl uložen dohled, je povinen dle § 50 trestního zákoníku spolupracovat s úředníkem a plnit stanovený probační plán, dostavovat se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovi, informovat jej o zaměstnání či jiných zdrojích obživy a o místě pobytu, do kterého musí úředníkovi umožnit vstup (Zákon č. 40/2009 Sb. § 50).

3.1.2 Parole

Paroli lze chápat jako možnost náhrady části trestu odnětí svobody podmíněným propuštěním odsouzeného na svobodu. Slovo parole vychází z francouzského *donn ma parole* (dávám své slovo), tudíž funguje na principu slibu o dodržování daných podmínek. Ze zákona má každý vězeň nárok požádat o podmíněné propuštění po polovině uloženého trestu. Výjimkou jsou pouze pachatelé, kteří jsou zvláště nebezpeční. Ti mohou požádat o podmíněné propuštění po odpykání dvou třetin trestu odnětí svobody. Pachatelé odsouzení k doživotnímu trestu mohou žádat až o podmíněné propuštění po uplynutí minimálně dvaceti let strávených ve věznicí. Pachateli je již půl roku před propuštěním nabídnuta pomoc ze strany pracovníka PMS. Tato spolupráce není zákonem vyžadována, ale je vnímaná jako žádoucí. Cílem je zmapovat připravenost klienta na návrat do běžného života na svobodě. Soud poté přihlíží na tyto informace při rozhodování o podmíněném propuštění. Další fází je období po propuštění pachatele na svobodu, kdy se dle zákona č. 257/2000 Sb. musí podrobit probačnímu dohledu. Dohled spočívá v kontrole plnění podmínek (spolupráce s úředníkem, zákaz užívání alkoholu či drog, zákaz kontaktu s vybranými osobami, povinnost pobývat na určitém místě, vyhledávání nového zaměstnání, účast na sociálním výcviku) a vedení k řádnému životu. Krom kontroly je během této spolupráce klientovi nabízeno poradenství a odborná pomoc při řešení problémů v oblasti rodiny, sociálního okolí, zdraví, zaměstnání, vzdělání a jiných (Matoušková, 2010).

3.1.3 Obecně prospěšné práce

Obecně prospěšné práce jsou definovány jako trest fungující na principu odčinění protiprávního jednání vlastní aktivitou, jež vede k obecně prospěšným účelům. Odsouzený má povinnost vykonat trest osobně bez platového ohodnocení, a to ve svém volném čase do roku od nařízení výkonu trestu. Soud může uložit výši trestu od 50 do 300 hodin (Talandová, 2010). Dle § 62 trestního zákona obecně prospěšné práce spočívají v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností (Zákon č. 40/2009 Sb. § 62).

V rámci vykonávacího řízení se jedná o oblast tvořící většinu činnosti PMS. Vykonávací řízení zahrnuje spolupráci jak s odsouzeným, tak s poskytovateli míst pro výkon obecně prospěšných prací. Dále je v kontaktu se soudy za účelem zjišťování vhodnosti daného trestu (Talandová, 2010).

3.1.4 Domácí vězení

Trest domácího vězení lze považovat za přímou alternativu trestu odnětí svobody (Mittlöhner 2010). Uplatnit ho lze u pachatelů, pro které je jiný alternativní trest nedostačující, ale není jej potřeba zcela izolovat od společnosti. Pachatel tedy nepřichází o své zázemí a sociální kontakty jako je rodina či kolegové, ale zároveň lze kontrolovat jeho chování (Novotný, 2010). V původní verzi právní úpravy byl zahrnut písemný slib pachatele, ve kterém pachatel slibuje, že se bude ve stanovené době nacházet na adrese svého pobytu. Změna nastala při novele trestního zákoníku č. 306/2009 Sb., která rozšířila výkon trestu domácího vězení o veškeré součinnosti potřebné k výkonu kontroly. Tato součinnost je potřebná výhradně k vykonávání kontroly prostřednictvím elektronického monitoringu nebo při namátkových kontrolách, které provádí úředníci PMS (Kalvodová, 2016). Člověk odsouzený k výkonu trestu domácího vězení je povinen zdržovat se v místě bydliště ve dnech pracovního klidu a pracovního volna a v ostatních pracovních dnech v době od 20:00 do 05:00, v případě, že tomu nebrání jiné, trestním

zákonem dané, důležité důvody. Zmaří-li odsouzený výkon trestu, soud dále rozhodne o výkonu náhradního trestu – trestu odnětí svobody (Mittlöhner 2010).

Dle §57 je přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení možná po výkonu poloviny uloženého trestu nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky, jestliže odsouzený prokázal polepšení svým chováním a plněním povinností a může se od něj očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Při přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení se každý den nevykonaného zbytku trestu odnětí svobody počítá za jeden den trestu domácího vězení (Zákon č. 40/2009 Sb. § 57).

3.1.5 Peněžitý trest

Peněžitý trest spočívá v odnětí peněžních prostředků a ve vzdání se uspokojení některých potřeb. Dochází tak k omezení kvality života, na kterou je odsouzený zvyklý. Sociální vazby však zůstávají zachovány. Peněžitý trest je vhodný v případě, že spáchaný trestný čin poukazuje na deformovaný vztah pachatele k majetku (krádež, vandalismus), ale také v případě jiného nedbalostního nebo úmyslného trestného činu (Novotný, 2010). Vantuch (2006) řadí mezi výhody peněžitého trestu jeho určitost, poměrně snadný výkon a možnost odčerpání majetkového prospěchu pachatele. Jako primární nevýhodu spatřuje postih nejen pachatele, ale ve většině případů i jeho rodiny a osob, ke kterým má odsouzený závazky.

Peněžitý trest se ukládá dle § 68 TrZ v denních sazbách a činí nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb. Denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50000 Kč. Není-li možné, aby pachatel peněžitý trest ihned zaplatil, je možné stanovit přiměřené měsíční splátky (Zákon č. 40/2009 Sb. § 68).

3.2 Další alternativní tresty

Jelikož mají tyto alternativní tresty podstatně menší hodnotu, jsou zpravidla ukládány jako tresty vedlejší. Samostatně jsou ukládány jen zřídka. Role probační a mediační služby je v případě těchto trestů podstatně menší (Sotolář, 2000).

3.2.1 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce patří mezi alternativní tresty od 1. 1. 2010. Vznikl na základě poptávky veřejnosti, která nesouhlasí s násilím na sportovních utkáních. Tento trest je určen pro pachatele, dopouštějící se úmyslné trestné činnosti na akcích jako jsou například fotbalová či hokejová utkání. Zamezením přístupu na tyto akce dochází k prevenci a zabránění v konání další trestné činnosti. Trest může být pachateli stanoven na dobu až deseti let, při čemž se odsouzený musí aktivně podílet na stanoveném probačním plánu – vykovávat programy sociálního výcviku, účastnit se psychologického poradenství nebo také dostavit se k určenému útvaru Policie ČR v době konání akce (Talandová, 2010).

3.2.2 Propadnutí majetku

Vzhledem k tomu, že trest propadnutí majetku postihuje veškerý majetek nebo jeho část, jedná se o nejtěžší majetkový trest. Nevztahuje se pouze na věci nezbytně potřebné k životu odsouzeného nebo osob, o které obžalovaný pečuje (Svoboda, 2006).

3.2.3 Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Dochází k odejmutí majetku, jenž náleží pachateli, ale k jeho nabytí došlo spácháním trestného činu, nebo jej obviněný využil k trestné činnosti (Svoboda, 2006).

3.2.4 Zákaz činnosti

Trest zákazu činnosti spočívá v zamezení vykonávání určitého povolání či funkce, ke které je potřebná odborná nebo morální způsobilost, a jejichž výkon byl úmyslně zneužit k páchaní trestné činnosti. Lze jej uložit po dobu maximálně deseti let. Tento trest

může podstatně narušit profesní život obviněného. Jako příklad uvádí Vantuch (2006) zákaz řízení motorového vozidla pro řidiče z povolání.

3.2.5 Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání

Tento trest spočívá v trvalé ztrátě čestných titulů, vyznamenání, umělecké či vědecké hodnosti, a jiných řádů. Může být uložen pachateli úmyslného trestného činu, který byl spáchán ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky. Jelikož se jedná o tzv. vedlejší trest, může být tedy uložen zároveň spolu s trestem odnětí svobody na nejméně dva roky (Mitlöhner, 2010).

3.2.6 Ztráta vojenské hodnosti

Soud může uložit trest ztráty vojenské hodnosti za čin spáchaný ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky stejně jako je tomu u trestu ztráty čestných titulů nebo vyznamenání. Uložením tohoto trestu dochází ke snížení hodnosti v ozbrojených silách na hodnost vojína (Spirit, 2010).

3.2.7 Zákaz pobytu

Podstatou trestu je zákaz zdržovat se po dobu výkonu na určitém místě nebo v daném obvodu na území České republiky. Trest se nesmí vztahovat na místo trvalého pobytu pachatele. Důvodem k uložení trestu zákazu pobytu je ochrana rodiny i veřejnosti, zdraví, majetku či mravnosti (Mitlöhner, 2010).

3.2.8 Vyhoštění

Pachatel, jenž není občanem České republiky nebo nemá přiznáno postavení uprchlíka, může být odsouzen k trestu vyhoštění z území České republiky, je-li to v zájmu bezpečnosti jiných osob a majetku. Trest vyhoštění může být pachateli uložen v míře až deseti let nebo na dobu neurčitou. V praxi se většinou jedná o ukládání trestů v rámci postihu obchodování s drogami či zbraněmi, terorismem nebo postihu ve spojitosti s jinou trestnou činností ve spolupráci se zahraničím. Aplikovat tento trest lze i v případě opakované jiné trestné činnosti (Sotolář, 2000).

4 Výzkumné šetření

Tato část je věnována výzkumnému šetření, které bylo provedeno v rámci bakalářské práce s názvem Postoje veřejnosti k alternativním trestům. Výzkum v podobě dotazníku navazuje a vychází z teoretické části, která se věnuje restorativní justici a činnosti probační a mediační služby, do které spadá výkon alternativních trestů, na které je primárně zaměřena tato práce.

4.1 Formulace výzkumných cílů

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit informovanost a postoje laické veřejnosti k alternativním trestům. Zjistit, zda mají respondenti zkušenosti se službami probační a mediační služby, jak na ně nahlíží, jaké vnímají výhody, nevýhody a případně jaké změny by uvítali v systému alternativních trestů.

Dílčí cíle výzkumného šetření byly stanoveny tak, aby naplnily předmět hlavního cíle a vzájemně se doplňovaly. Vytvořeny byly na základě vlastních předpokladů o nízké informovanosti laické veřejnosti o činnosti probační a mediační služby a jednotlivých alternativních trestech. Dílčí cíle jsem si stanovila stanovila tyto:

DC 1: Zjistit, zda má laická veřejnost povědomí a zkušenosti s probační a mediační službou.

DC 2: Zjistit, zda má laická veřejnost povědomí o alternativních trestech.

DC 3: Zjistit názory laické veřejnosti na alternativní tresty.

Tabulka 1: Transformační tabulka

<p>HC: Zmapovat povědomí a postoje laické veřejnosti k alternativním trestům.</p>	
<p>DC 1: Zjistit, zda má laická veřejnost povědomí a zkušenosti s probační a mediační službou.</p>	<p>TO 1: Víte, jaké je působení probační a mediační služby?</p> <p>TO 2: Využil/a jste někdy služby probační a mediační služby? Jakou službu jste využil/a?</p> <p>TO 3: Jak hodnotíte Vaši informovanost o činnosti probační a mediační služby?</p> <p>TO 4: Jak hodnotíte informovanost veřejnosti o činnosti probační a mediační služby?</p> <p>TO 5: Jak hodnotíte přínosnost probační a mediační služby?</p>
<p>DC 2: Zjistit, zda má laická veřejnost povědomí o alternativních trestech.</p>	<p>TO 6: Víte, co jsou alternativní tresty?</p> <p>TO 7: Jaké alternativní tresty dokážete vyjmenovat?</p> <p>TO 8: Z jakého zdroje jste získal/a informace o alternativních trestech?</p>
<p>DC 3: Zjistit názory laické veřejnosti na alternativní tresty.</p>	<p>TO 9: Myslíte si, že jsou alternativní tresty efektivnější než trest odnětí svobody?</p> <p>TO 10: Proč si myslíte, že alternativní tresty nejsou efektivnější než trest odnětí svobody?</p>

	<p>TO 11: Ohodnořte efektivitu jednotlivých alternativních trestů.</p> <p>TO 12: Měly by být alternativní tresty užívány častěji?</p> <p>TO 13: Jaký alternativní trest by měl být zrušen?</p> <p>TO 14: V čem spatřujete výhody alternativních trestů?</p> <p>TO 15: V čem spatřujete nevýhodu alternativních trestů?</p> <p>TO 16: Navrhňte nový, neexistující alternativní trest, který by byl dle Vašeho názoru ideální k potrestání pachatele trestného činu.</p>
--	--

4.2 Výzkumná metoda sběru dat

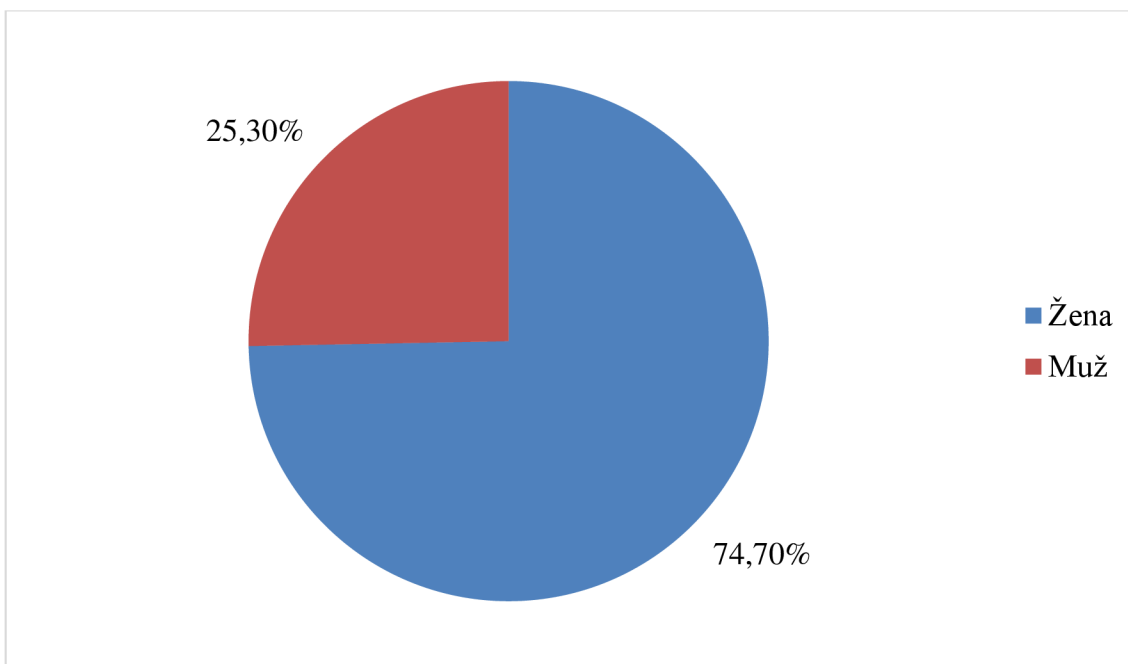
V praktické části bakalářské práce byla použita metoda kvantitativně orientovaného výzkumu. Tuto metodu lze využít ke sběru objektivních dat za účelem potvrzení či vyvrácení předem stanovených hypotéz. Data kvantitativního výzkumu řadíme mezi data počítatelná. Kvantitativní metoda je strukturovaná a využívá statistická data. V této bakalářské práci byl kvantitativní výzkum aplikován formou standardizovaného dotazníku. Důvodem pro volbu dotazníkového šetření byla možnost zjistit cenné údaje na velkém počtu respondentů v krátkém časovém intervalu. Výzkum byl započat 1. 3. 2021 a ukončen 15. 3. 2021. Formulář dotazníku byl vytvořen na webovém serveru forms.google.com, který poskytuje přehledné vyhodnocení získaných dat. Dotazník (příloha 1: dotazník) byl sestaven ze 4 otevřených, 4 polouzavřených a 12 uzavřených otázek, z nichž 3 otázky byly faktografické (pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání). Další otázky zjišťovaly míru informovanosti veřejnosti, jejich názory a postoje k dané problematice. Dotazník byl doplněn o stručné definice probační a mediační služby a alternativních trestů.

Prvotním plánem byl sběr dat skrze tištěné formuláře, avšak vzhledem k epidemiologické situaci spojené s pandemií COVID-19, byli respondenti osloveni skrze sociální síť (Facebook, Instagram, email).

4.3 Výzkumný vzorek

Zkoumaný vzorek se skládal ze 170 zcela náhodně vybraných respondentů z území celé České republiky. Respondenti byli vybíráni bez ohledu na pohlaví, věk, vzdělání, zaměstnání, náboženské nebo politické vyznání či jiné aspekty.

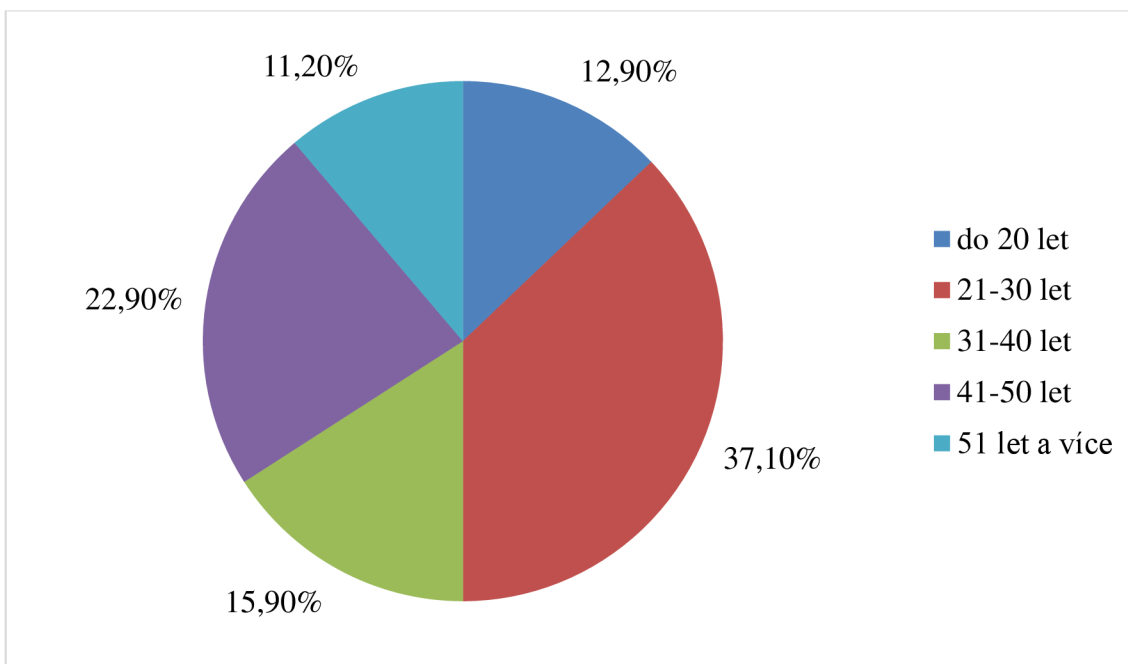
Graf 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní šetření

První zkoumanou faktografickou položkou bylo zastoupení žen a mužů mezi respondenty. Z grafu je evidentní převaha zastoupení žen (127; 74,70 %) nad muži (43; 25,30 %). Jelikož byl dotazník zasilán online a poté dále přeposílán mezi respondenty, nemohla jsem ovlivnit nerovnoměrné zastoupení žen a mužů. Převahu žen lze odůvodnit tím, že já jako žena se pohybuji převážně mezi ženami, kterým jsem dotazník zaslala.

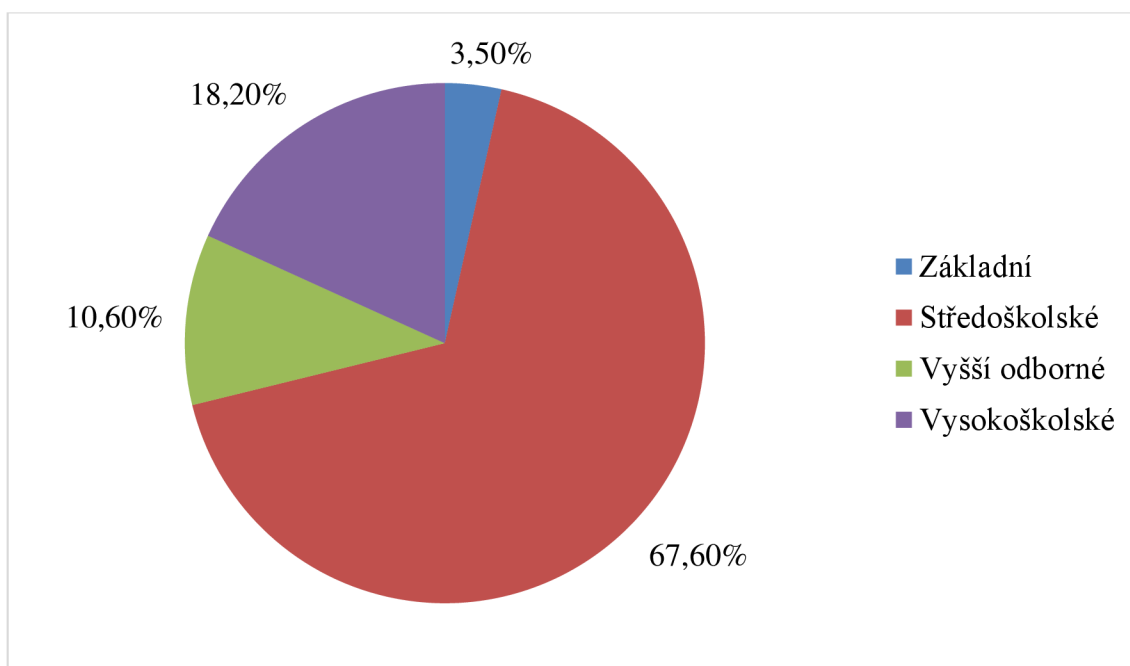
Graf 2: Věk

Zdroj: vlastní šetření

Další zkoumanou položkou bylo věkové zastoupení mezi respondenty. Věk byl rozdělen do pěti kategorií. První, a zároveň nejméně zastoupenou, byla kategorie respondentů do 20 let. Druhá kategorie, 21-30 let, byla pravděpodobně vzhledem k umístění dotazníku na sociálních sítích nejčastěji zastoupena. Ze stejného důvodu lze objasnit nízké zastoupení osob v kategorii 51 let a více. Další kategorie byla 31-40 let, do které spadalo 27 respondentů, a kategorie 41-50 let s počtem respondentů 39.

Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

Zdroj: vlastní šetření

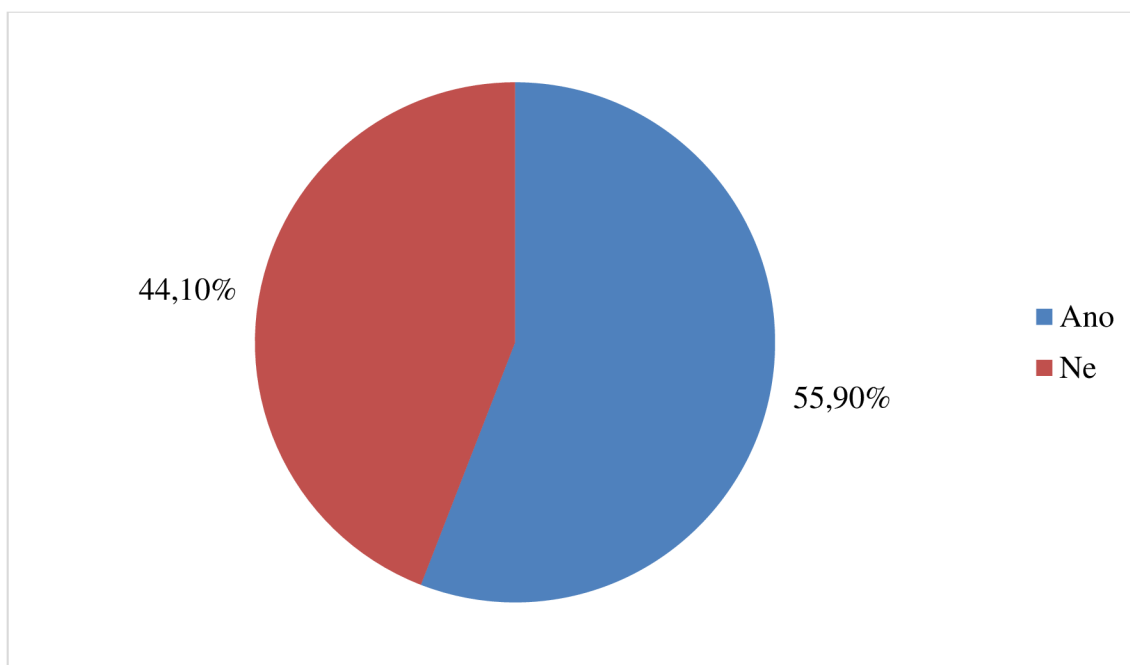
Poslední faktografickou zkoumanou položkou bylo nejvyšší dosažené vzdělání. Více než polovina respondentů (115; 67,60 %) má dokončené střední vzdělání. Tato kategorie zahrnuje jak střední školy s maturitou, tak s výučním listem. Vysokoškolské vzdělání má 31 (18,20 %) respondentů a 18 (10,60 %) osob má vyšší odborné vzdělání. Jen 6 dotazovaných osob (3,50 %) má dokončeno pouze základní vzdělání.

5 Analýza výzkumné části

V této části práce jsou podrobně popsány výsledky dotazníkového šetření. Výsledky jednotlivých otázek jsou zaneseny do grafů a popsány.

5.1 Povědomí a zkušenosti veřejnosti s probační a mediační službou (DC 1)

Graf 4: Víte, jaké je působení probační a mediační služby?

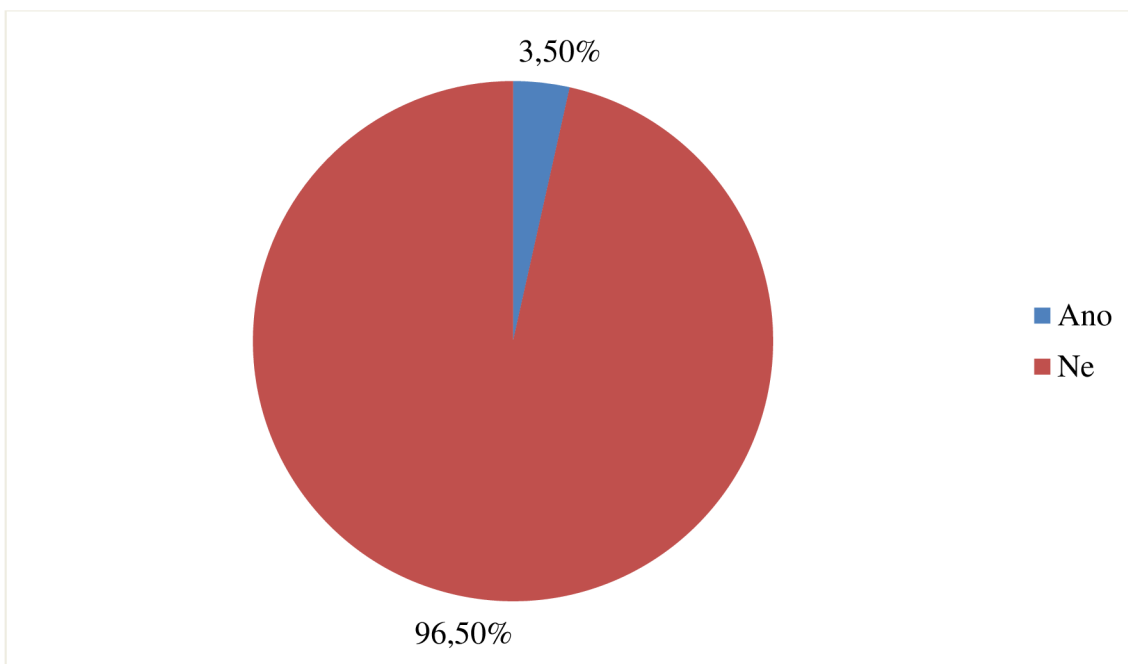

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 1.

Úkolem první otázky výzkumného šetření bylo zjistit, jak velká část veřejnosti má povědomí o působení probační a mediační služby. 96 (55,90 %) dotazovaných ví, jaké je působení probační a mediační služby, avšak 75 (44,10 %) respondentů není informováno o této problematice.

Graf 5: Využil/a jste někdy služby probační a mediační služby?

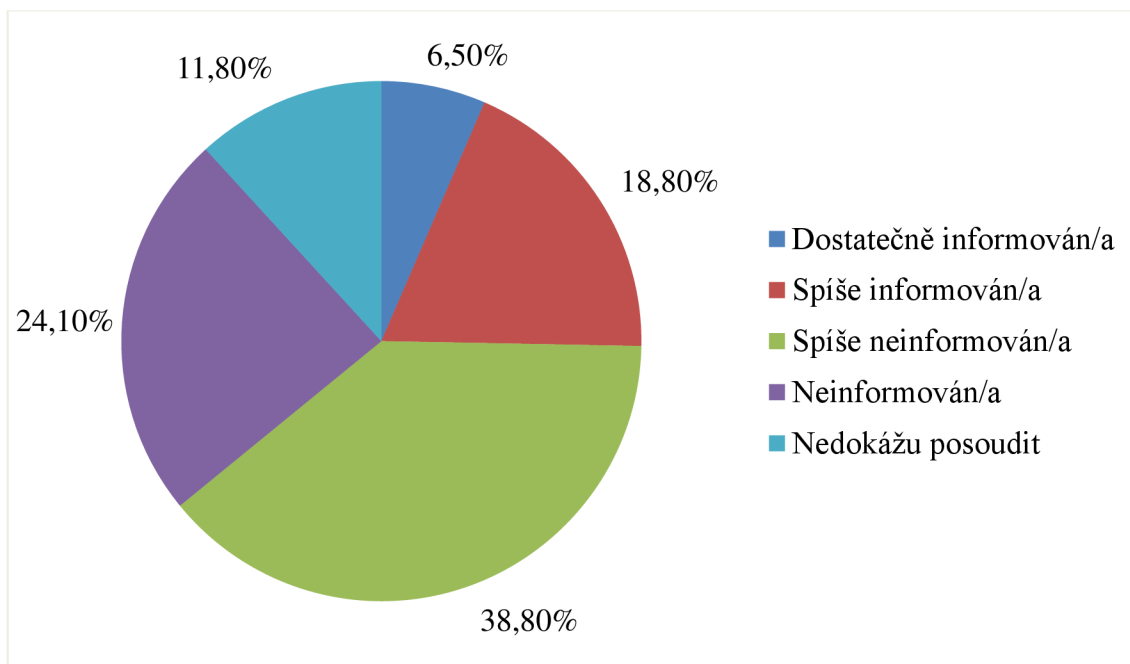
Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 2.

Otázka se týkala osobní zkušenosti respondentů se službami probační a mediační služby. Z grafu je jednoznačně zřejmé, že pouze 6 osob (3,50 %) z celkového počtu respondentů využilo služby probační a mediační služby.

Na tuto otázku v případě odpovědi "ano", navazoval dotaz na konkrétní využití služby. Dle odpovědí měly dvě osoby zkušenosti s probačním dohledem, další s parolí, mediací a mediací v rozvodovém řízení.

Graf 6: Jak hodnotíte Vaši informovanost o činnosti probační a mediační služby?

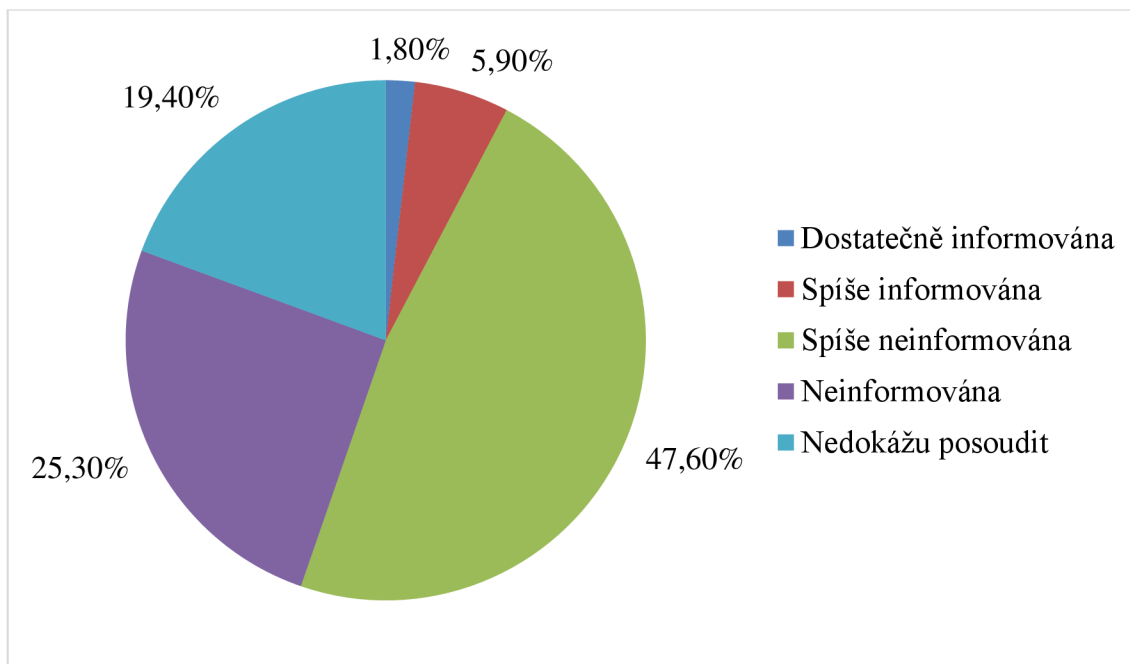

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 3.

V otázce, která se týkala subjektivního pocitu vlastní informovanosti o činnosti probační a mediační služby, se prokázala poměrně nízká informovanost. 66 osob (38,80 %) tvrdí, že jsou spíše neinformováni a 41 (24,10 %) osob se cítí naprosto neinformovaně. Mezi dostatečně informované se řadí pouze 11 respondentů (6,50 %). Z výsledků dotazníku lze vyvodit jasnou potřebu šířit informace a zvyšovat povědomí veřejnosti o této problematice.

Graf 7: Jak hodnotíte informovanost veřejnosti o činnosti probační a mediační služby?

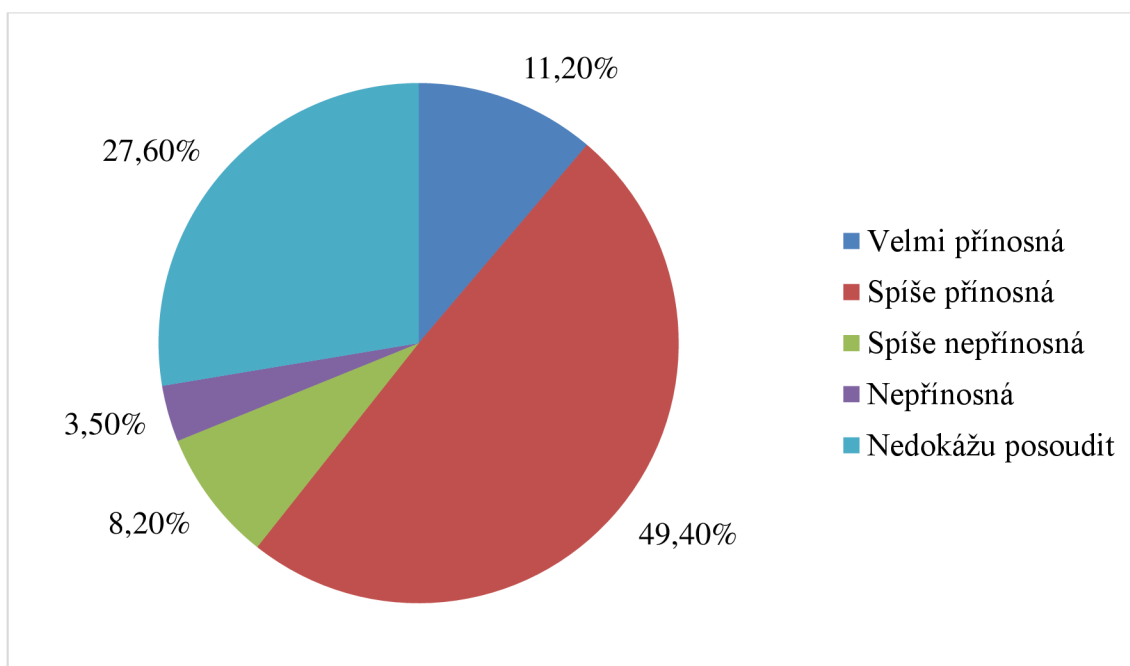

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 4.

Respondenti ohodnotili informovanost veřejnosti téměř totožně jako jejich vlastní informovanost. Za podstatnou lze považovat nízkou četnost odpovědi “dostatečně informována“, kdy pouze 3 osoby (1,80 %) jsou spokojeny s mírou informovanosti společnosti. 10 osob (5,90 %) si myslí, že je společnost spíše informována. Téměř polovina respondentů (81; 47,60 %) si myslí, že veřejnost je spíše neinformována, a 43 osob (25,30 %) si myslí, že společnost není vůbec informována.

Graf 8: Jak hodnotíte přínosnost probační a mediační služby?

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 5.

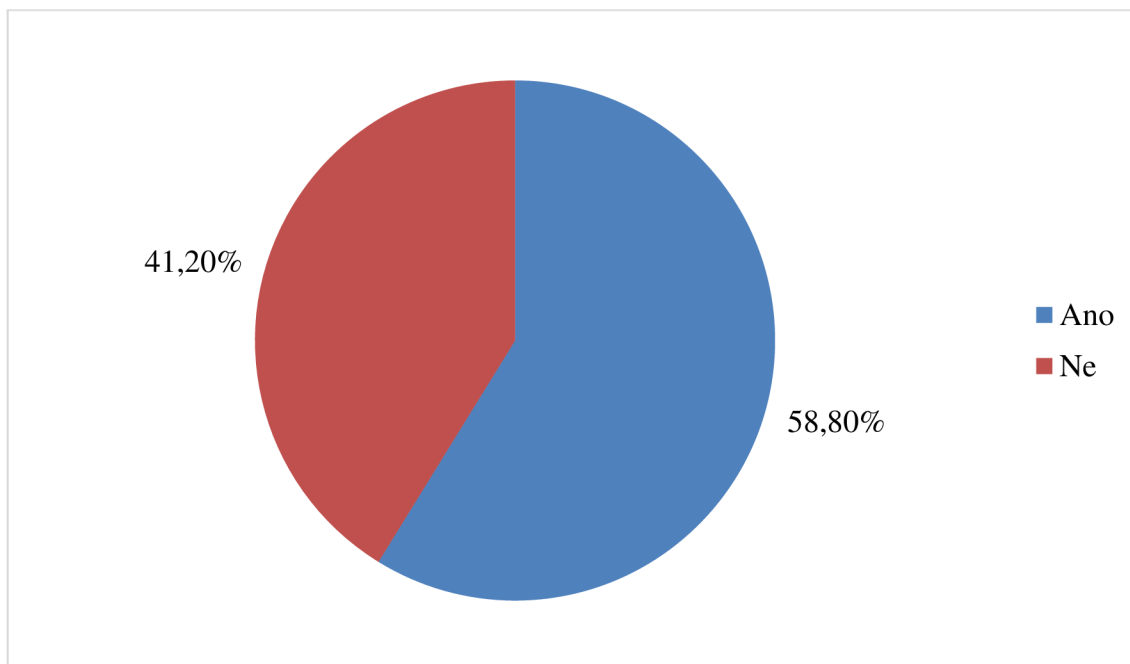
V otázce přínosnosti probační a mediační služby se téměř polovina dotazovaných (84; 48,40 %) shodla, že je pro naši společnost spíše přínosná. Přínosnost dále potvrdilo 19 respondentů (11,20 %), což značí, že větší část veřejnosti vnímá probační a mediační službu za přínosnou a potřebnou pro fungování společnosti. 14 osob (8,20) si myslí, že probační a mediační služba je spíše nepřínosná, a pouze 6 osob (3,50) ji vnímá za naprosto nepřínosnou. Lze předpokládat, že 47 respondentů (27,60 %) nedokáže posoudit přínosnost probační mediační služby z důvodu nízké informovanosti.

Vyhodnocení DC 1: Zjistit, zda má laická veřejnost povědomí a zkušenosti s probační a mediační službou.

Podle transformační tabulky k ověření tohoto dílčího cíle sloužily tazatelské otázky 6 až 8. Výsledek první otázky, zda respondenti ví, jaké je působení probační a mediační služby, byl až na malou odchylku vyrovnaný, nelze tedy z první otázky vyvodit jednoznačný výsledek. Důležitými se tak staly otázky č. 3 a č. 4 ve kterých respondenti hodnotily vlastní a veřejnostní informovanost o činnosti probační a mediační služby. Výsledky obou otázek byly téměř totožné a z výzkumu vyplynulo, že veřejnost pociťuje nedostatečnou informovanost v této oblasti. Na základě výsledku těchto otázek usuzuji, že by mělo docházet k vyšší míře šíření informací o této problematice jak ze strany úředníků probační a mediační služby, tak ve školských zařízeních nebo také médiích. Pouze 6 respondentů (3,50 %) má vlastní zkušenost s činností PMS, konkrétně s mediací, probačním dohledem a parolí. Poslední otázka naplňující DC 1 byla otázka hodnotící přínosnost probační a mediační služby. Veřejnost hodnotí probační a mediační službu převážně jako přínosnou pro společnost a její fungování. Pouze minimální část respondentů si myslí opak.

5.2 Povědomí laické veřejnosti o alternativních trestech (DC 2)

Graf 9: Víte, co jsou alternativní tresty?

Zdroj: vlastní šetření

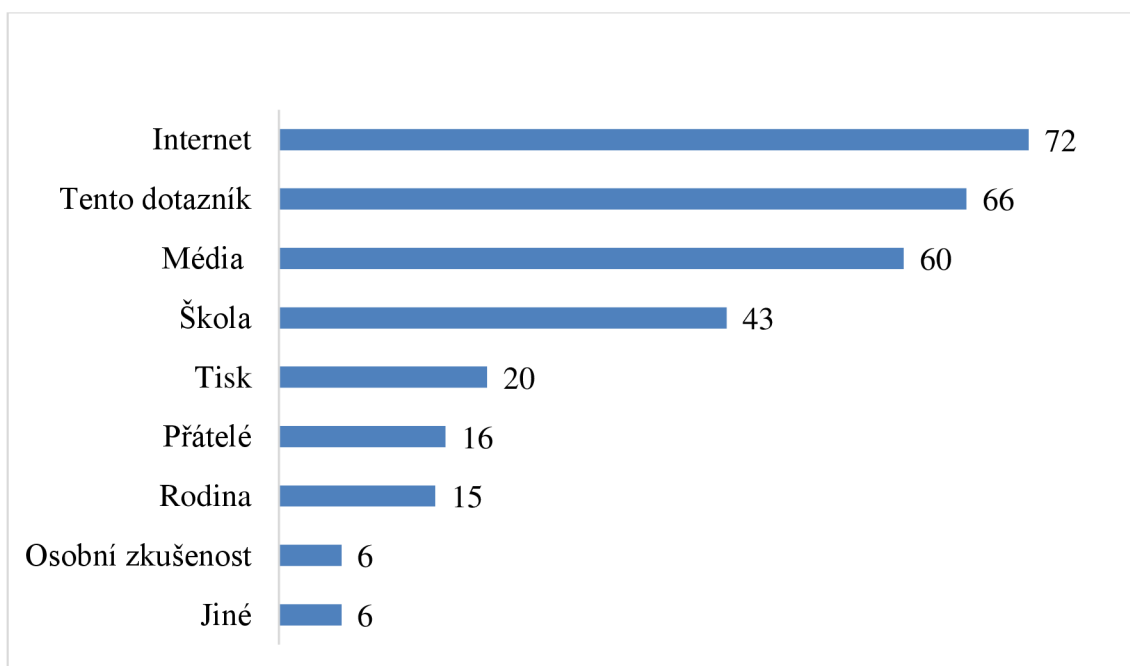
Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 6.

V této otázce jsem zjišťovala, zda respondenti ví, co jsou alternativní tresty. Z grafu lze vyčíst, že výsledky jsou poměrně vyrovnané, avšak převyšuje počet osob, které odpověděly "Ano" (100; 58,8, %).

V případě, že respondent odpověděl "Ne" (70; 41,20 %), byl přesměrován na stručnou definici alternativních trestů.

V případě, že respondent odpověděl "Ano", následovala otázka, jaké alternativní tresty dokáže vyjmenovat. Respondenti zmínili tyto alternativní tresty: 66 – Obecně prospěšné práce, 62 – Domácí vězení, 24 – Peněžitý trest, 12 – Podmíněný trest, 7 – Zákaz činnosti, 5 – Zákaz pobytu, 5 – Zákaz vstupu na sportovní kulturní a jiné společenské akce, 5 – Vyhoštění.

Graf 10: Z jakého zdroje jste získal/a informace o alternativních trestech?

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 8.

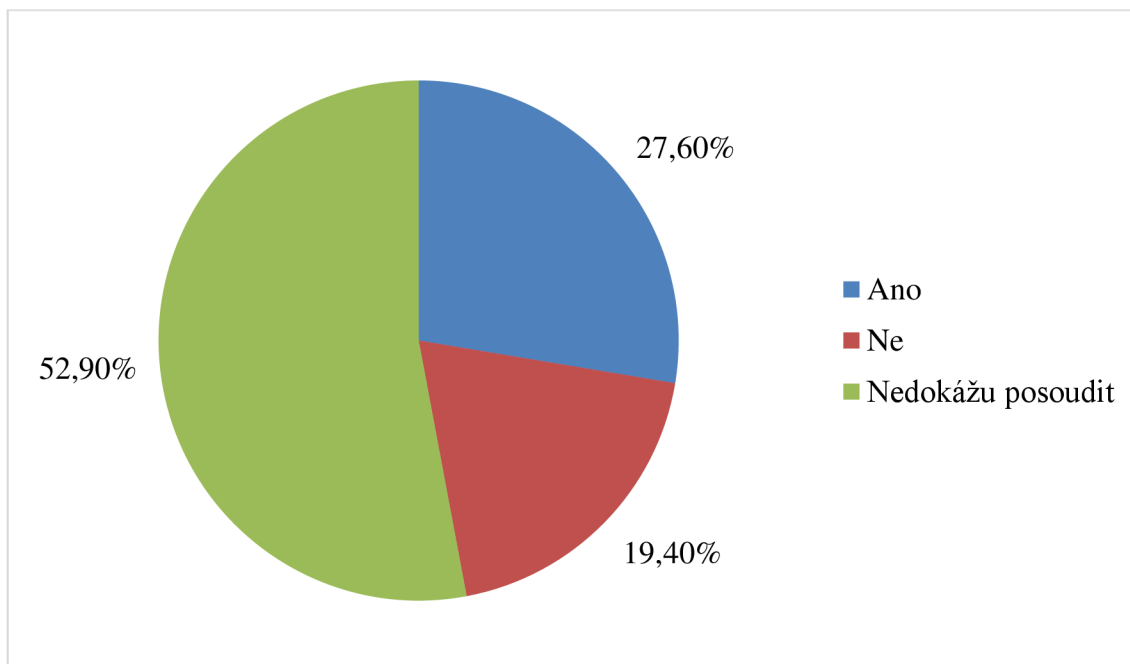
Tato otázka zjišťovala, z jakého zdroje respondenti čerpali informace o alternativních trestech. Vybírat bylo možno z více eventualit. Nejčastěji se veřejnost informuje na internetu (72). Dále také v médiích (60) a tisku (20). Ačkoli jsem očekávala školu jako primární zdroj informací, pouze 43 respondentů zvolilo tuto možnost. Dalším, pro mne zajímavým výsledkem byl vysoký počet respondentů (66), kteří informace o alternativních trestech získali díky tomuto dotazníku. V kolonce pro jiné odpovědi byly zmíněny například kriminální seriály a zaměstnání.

Vyhodnocení DC 2: Zjistit, zda má laická veřejnost povědomí o alternativních trestech.

Podle transformační tabulky k ověření tohoto dílčího cíle sloužily tazatelské otázky 1 až 3. Výsledek první otázky naznačil, že více než polovina respondentů zná alternativní tresty. Pro jednotlivce tvrdící, že neznají alternativní tresty, byla k dispozici krátká definice alternativních trestů. Domnívám se, že po přečtení definice si velká část respondentů uvědomila, že má povědomí o této problematice. Pro jedince, kteří znají alternativní tresty, byl nabídnut prostor pro vyjmenování alternativních trestů, které jsou jim známy. Nejčastěji byly zmiňovány Obecně prospěšné práce (66), Domácí vězení (62) a Peněžitý trest (24). Opomenut byl trest Propadnutí majetku a Propadnutí věci. Mezi nejčastěji udávané zdroje informací o alternativních trestech patří například internet, média, částečně škola a jako významný zdroj informací se prokázal právě tento dotazník zjišťující vzdělanost veřejnosti v dané tematice.

5.3 Názory laické veřejnosti na alternativní tresty (DC 3)

Graf 11: Myslíte si, že jsou alternativní tresty efektivnější než trest odnětí svobody?

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 9.

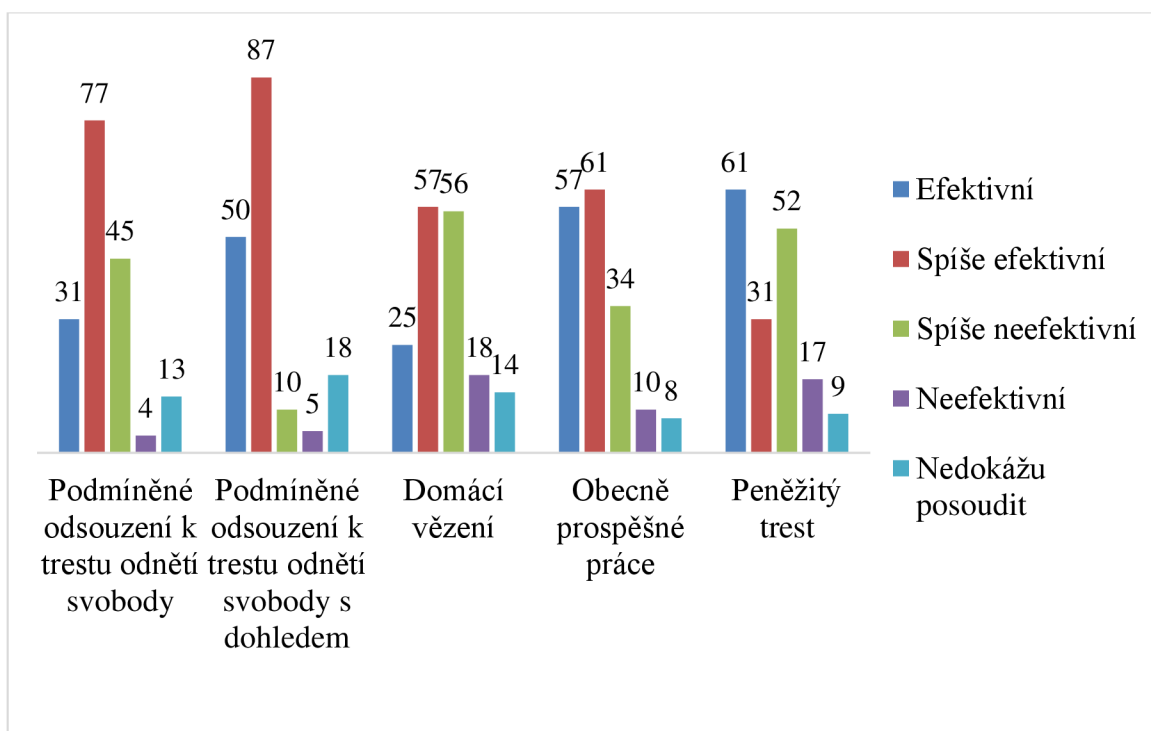
Většina respondentů (90; 52,90 %) nedokáže posoudit, zda jsou alternativní tresty efektivnější než trest odnětí svobody. Předpokládám, že je to zapříčiněno nízkou informovaností o alternativních trestech. 47 osob (27,60 %) považuje alternativní tresty za efektivnější. V případě, že respondent odpověděl “Ne“ (33; 19,40 %), byl požádán o vysvětlení jeho názoru. Zde příkládám některé z odpovědí:

Nejedná se o dostatečně velké omezení, aby se z něj člověk ponaučil a dále nekonal trestnou činnost. Trestná činnost je většinou opakována, alternativní tresty nedokážou zabránit dalšímu páčání trestného činu, proto je lepší, aby pachatel byl ve vězení.

Pachatel je stále svobodný i přes různá omezení. Může proto v budoucnu spáchat trestný čin. Ve vězení je větší možnost nápravy – trest odnětí svobody je velký zásah do osobního života a člověk si proto rozmyslí, zda bude v budoucnu páchat trestnou činnost.

Pachatel nemá dostatečný pocit viny, nepřemýšlí dostatečně nad svými činy.

Graf 12: Ohodnořte efektivitu jednotlivých alternativních trestů.

Zdroj: vlastní šetření

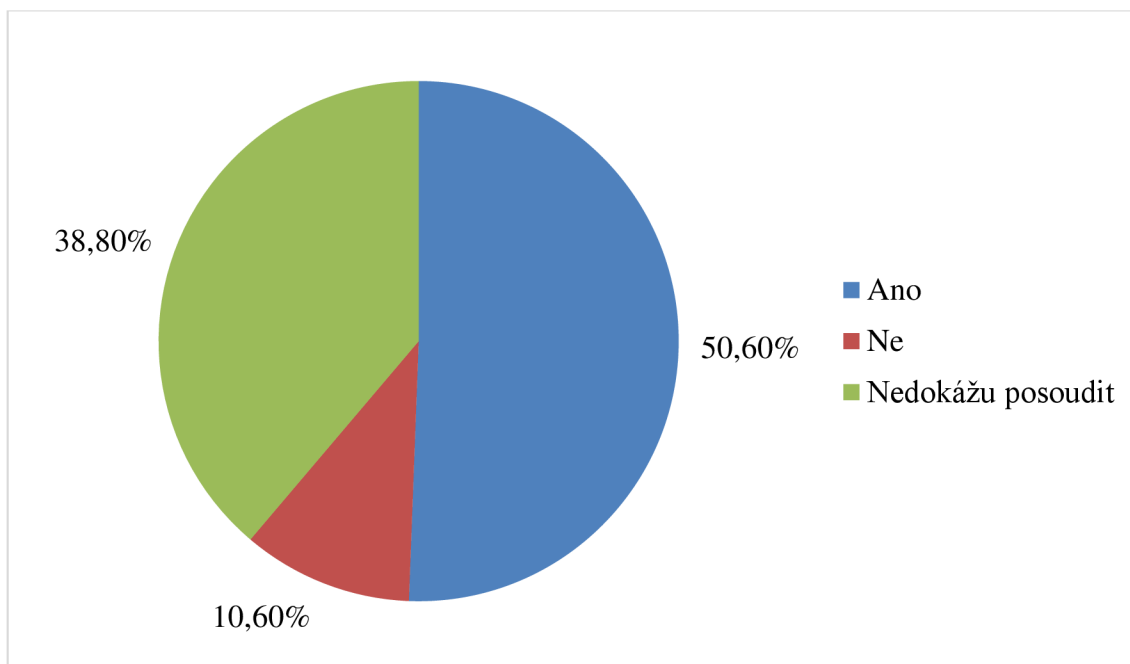
Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 11.

Respondenti byli požádáni o zhodnocení efektivitu jednotlivých alternativních trestů. Vybráno bylo pouze 5 nejčastěji užívaných trestů.

Pouze u peněžitého trestu převažuje názor, že je tento druh trestání naprosto efektivní. Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem i bez dohledu vnímají respondenti jako spíše efektivní, což lze jednoznačně vyčíst z grafů.

Na základě výsledků dotazníkového šetření lze považovat trest domácího vězení v očích veřejnosti za nejméně efektivní. 56 respondentů jej považuje za spíše neefektivní a 18 za naprosto neefektivní. Nejnižší míru neefektivity lze zaznamenat u podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Pouze 10 osob jej považuje za spíše neefektivní a 5 za neefektivní.

Graf 13: Měly by být alternativní tresty užívány častěji?

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 12.

Z grafu lze vyvodit, že téměř polovina respondentů (86; 50,60 %) je toho názoru, že alternativní tresty by měly být užívány častěji. Celkem 18 jedinců (10,60 %) nesouhlasí s větší mírou aplikování alternativních trestů. Zároveň však 66 osob (38,80 %) nebylo schopno posoudit, zda by měly být alternativní tresty užívány častěji. Domnívám se, že je to zapříčiněno nízkou informovaností veřejnosti o problematice alternativních trestů. Kdyby byla veřejnost více informována, byla by schopna vytvořit si vlastní názor a vyjádřit souhlas či nesouhlas s vyšší mírou užívání alternativních trestů.

Graf 14: Jaký alternativní trest by měl být zrušen?

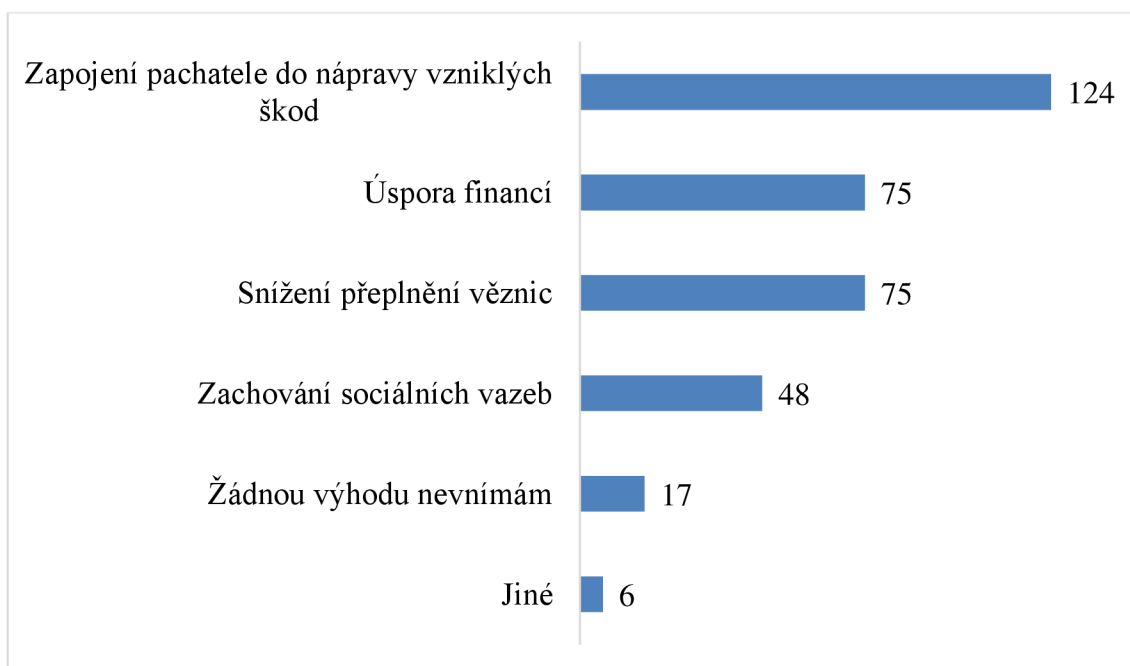

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 13.

Na tomto grafu jsou alternativní tresty seřazeny podle četnosti hlasů. Na otázku týkající se zrušení jednotlivých alternativních trestů nejčastěji respondenti hlasovali pro zrušení domácího vězení (30), následovalo propadnutí majetku (22), Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (20), Peněžitý trest (18), Vyhoštění (17), Podmíněné odsouzení (13) a Propadnutí věci (11). Nejméně respondenti hlasovali pro Obecně prospěšné práce (3), Podmíněné odsouzení s dohledem (5), Zákaz pobytu (8) a Zákaz činnosti (9). U každé kategorie tedy lze nalézt alespoň částečný nesouhlas ze strany veřejnosti.

Graf 15: V čem spatřujete výhody alternativních trestů?

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 14.

V otázce výhod alternativních trestů mohli respondenti vybírat z 5 odpovědí nebo měli možnost vepsat jinou výhodu, jež spatřují v ukládání alternativních trestů.

Nejčastěji veřejnost spatřuje výhodu v zapojení pachatele do nápravy vzniklých škod (124). Úsporu financí a snížení přeplnění věznic vnímá jako výhodu stejný počet respondentů (75). 17 osob nevnímá žádnou výhodu v užívání alternativních trestů.

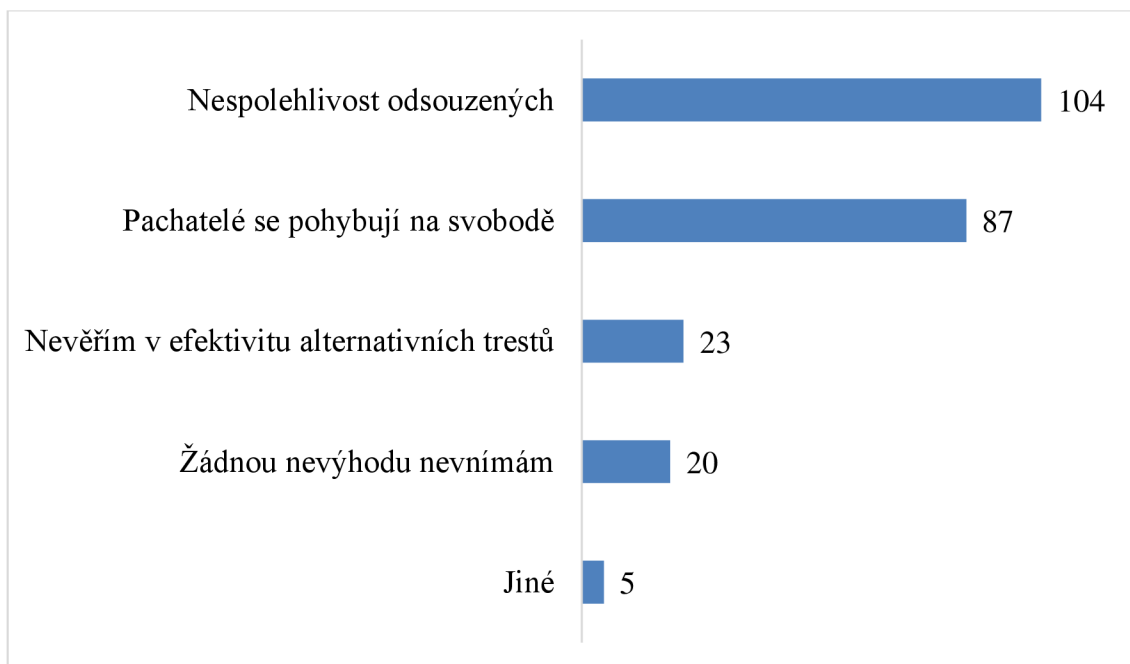
Mezi jiné odpovědi patřily například:

Pachatel neztrácí sociální návyky a styky.

Zabránění prizonizace.

Pachatelé se nedostávají do krajních situací.

Graf 16: V čem spatřujete nevýhody alternativních trestů?

Zdroj: vlastní šetření

Tento graf koresponduje s tazatelskou otázkou č. 15.

V otázce nevýhod alternativních trestů mohli respondenti vybírat ze 4 odpovědí nebo stejně jako u předešlé otázky měli možnost vepsat jinou nevýhodu, jež spatřují v ukládání alternativních trestů. Nejčastěji vnímá veřejnost jako nevýhodu nespolehlivost odsouzených (104), dále také jejich pohyb na svobodě (87). 23 dotazovaných celkově nevěří v efektivitu alternativních trestů, naopak 20 respondentů nevnímá žádné nevýhody.

Mezi jiné odpovědi patřily například:

Alternativní tresty nelze aplikovat na všechny trestné činy.

Pomalá reakce na nedodržování podmínek.

V případě peněžitých trestů se pachatel dostává do tíživé finanční situace.

Poslední částí dotazníkového šetření byl návrh nového, neexistujícího alternativního trestu, který by byl dle subjektivního názoru respondentů ideální k potrestání pachatele trestného činu.

Mezi návrhy byly například tyto:

- 10 - Potrestání pachatele stejným činem, který způsobil.
- 8 - Práce v sociálních a zdravotnických zařízeních.
- 7 - Fyzické tresty.
- 6 - Trest smrti.
- 3 - Obecně prospěšné práce spojené s odnětím svobody – odsouzený tím zajistí financování svého pobytu ve vězení.
- 2 - Práce s oběťmi trestného činu.
- 2 - Pracovní tábor.
- 2 - Sledování pomocí čipu.
- 2 - Veřejná omluva, zveřejnění informací o trestném činu a pachateli za účelem zesměšnění.
- 1 - Zrušení sociální podpory státu.

Vyhodnocení DC 3: Zjistit názory laické veřejnosti na alternativní tresty.

Podle transformační tabulky k ověření tohoto dílčího cíle sloužily tazatelské otázky 9 až 16. Dle výsledků dotazníkového šetření 52,90 % respondentů nedokáže posoudit, zda jsou alternativní tresty efektivnější než trest odnětí svobody. Může to být způsobeno nízkou informovaností veřejnosti o problematice alternativních trestů a trestu odnětí svobody. Jedinci kvůli nedostatku informací nejsou schopni vytvořit si ucelený názor a nemohou proto posoudit efektivitu alternativních trestů. Respondenti také odůvodnili, z jakého důvodu si myslí, že alternativní tresty nejsou efektivnější než trest odnětí svobody – všechny dané důvody jsou vypsány výše. Ačkoli veřejnost není schopna posoudit předmět TO 1, polovina dotazovaných si myslí, že by alternativní tresty měly být častěji používány. Následně byl respondentům naskytnut prostor v TO 3 pro ohodnocení efektivity jednotlivých alternativních trestů. Jako nejefektivnější lze považovat Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, za nejméně efektivní je považován trest Domácího vězení. Další otázkou byla TO 5: Jaký alternativní trest by měl být zrušen? Na tuto otázku odpověděla téměř polovina dotazovaných (86) tak, že by neměl být zrušen žádný trest. Nejvíce hlasů pro zrušení získal trest Domácího vězení. Na základě TO 3 a TO 5 lze vyvodit nesympatie a nesouhlas veřejnosti s užíváním trestu Domácího vězení. TO 6 a TO 7 se věnovaly výhradně výhodám a nevýhodám alternativních trestů. Konkrétní informace lze vyčíst z grafu č. 15 a grafu č. 16. I přes vyslovení některých nevýhod, ze strany veřejnosti převyšuje počet výhod, a proto lze usoudit, že společnost vnímá alternativní tresty kladně. Na základě odpovědí na TO 16 usuzuji, že veřejnost není příliš seznámena s konceptem restorativní justice a v odpovědích tíhne spíše k justici retributivní, tedy odplatné, trestající.

Závěr

Cílem teoretické části této bakalářské práce bylo popsat systém restorativní justice, do které spadá agenda probační a mediační služby. Zaměřila jsem se primárně na její činnost a cílovou skupinu, se kterou spolupracuje. Dále je v této kapitole popsán historický kontext vzniku probační a mediační služby v České republice a její aktuální organizační struktura. Jelikož primárním cílem práce je zjistit postoje veřejnosti k alternativním trestům, věnuji jim samostatnou kapitolu, ve které detailně popisují jednotlivé alternativní druhy sankcí.

V empirické části bakalářské práce jsem si kladla za cíl zjistit, jaké má laická veřejnost postoje k alternativním trestům. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila standardizovaný dotazník, díky kterému jsem dokázala zmonitorovat velký vzorek respondentů v poměrně krátkém časovém úseku. Dotazník byl rozčleněn do tří částí navazujících na dané dílčí cíle. V první sekci byly otázky směřovány na názory a zkušenosti respondentů se službami probační a mediační služby a také na míru informovanosti o této problematice. Druhá a třetí sekce se již věnovaly samotným alternativním trestům se zaměřením na znalosti a zdroje informací týkající se tohoto tématu. Hlavní částí výzkumného šetření byly otázky týkající se vnímání efektivity a přínosnosti alternativních trestů pro společnost. Poslední doplňkovou částí byl pokus o zaznamenání návrhů nových alternativních trestů, které by byly dle názoru respondentů ideální k potrestání pachatele trestného činu. Dle mého názoru byly splněny všechny předem stanovené cíle.

Na základě studia odborných materiálů potřebných k vypracování práce jsem došla k ucelenému názoru na problematiku činnosti probační a mediační služby a s ní spojen výkon alternativních trestů. Z výsledků vyplývajících z dotazníků usuzuji, že výzkumné šetření nebylo přínosné pouze pro mne, ale také pro respondenty, na které dotazník působil edukativně.

Seznam použité literatury

- ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.
- ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.
- FRYŠTÁK, Marek. *Trestní právo hmotné: stav k 1.9.2012*. 3., aktualiz. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2012. ISBN 978-80-7418-159-7.
- HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.
- HOLÁ, Lenka, HRNČÍŘÍKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-246-2.
- CHOLENSKÝ, Robert. *Praktický průvodce mediací: podle nové právní úpravy*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-901-4.
- JANOTOVÁ, Magda. *Mediace*. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2014. ISBN 978-80-87974-07-0.
- JAŠÍKOVÁ, Veronika, TROUSIL, Michal. *Úvod do tvorby empirických prací pro cestovní ruch*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7435-020-7.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-696-9.
- KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075521637.
- KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8.
- KRACÍK, Martin. Probační a mediační činnost. in: ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

KRACÍK, Martin. Restorativní justice a její programy. In: ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

KUCHTA, Josef, VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

KROFTOVÁ, Andrea, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka. Sociální práce v rámci probační a mediační služby. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ, Jana ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771.

MATOUŠKOVÁ, Andrea. Parole, In: ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

MITLÖHNER, Miroslav. *Trestní právo hmotné*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-069-6.

NOVOTNÝ, Oto, GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VOKOUN, Rudolf. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-960-9.

NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie. 2., přeprac. vyd.* Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2.

Poslání a organizační struktura probační a mediační služby-mezinárodní diskusní fórum. Praha: 1997. 80-238-4322-2.

ROZUM, Jan, KOTULAN, Petr, VŮJTĚCH, Jan. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR: výzkum uskutečněný v rámci programu Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice*

ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-77-0.

ROZUM, Jan, ZEMAN, Petr, PŘESLIČKOVÁ, Hana, TOMÁŠEK, Jan. *Vybrané problémy sankční politiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-042-0.

SOTOLÁŘ, Alexander, ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7.

SPIRIT, Michal. *Úvod do studia práva*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3290-9.

SVOBODA, Ivo. *Úvod do studia Mediace a probace*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. ISBN 80-7318-261-0.

SVOBODA, Ivo. *Základy práva I*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1364-7.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

TALANDOVÁ, Jaroslava. Obecně prospěšné práce. in: ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

TALANDOVÁ, Jaroslava. Nové alternativní tresty a trendy. In: ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

VANTUCH, Pavel. *Trestní právo*. Brno: Rašínova vysoká škola, 2006. ISBN 80-87001-03-6.

VĚTROVEC, Vladislav, NEDOROST, Libor, SOVÁK, Zdeněk, ADAMCOVÁ, Zdena. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

Zahraniční zdroje

KALMTHOUT, Anton M. van, ROBERTS, Jenny, VINDING, Sandra. *Probation and Probation Services in the EU accession countries*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2003. ISBN 90-5850-050-0.

ZEHR, Howard. *The Little Book of Restorative Justice*. PA, USA: Good Books, 2002. 1-56148-376-1.

Zákony

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Online zdroje

Střediska PMS. [online]. [cit. 2021-01-04]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/kontakty/>

Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník

Seznam obrázků

Obrázek 1: Střediska Probační a mediační služby České republiky

Seznam tabulek

Tabulka 1: Transformační tabulka

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví respondentů

Graf 2: Věk

Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf 4: Víte, jaké je působení probační a mediační služby?

Graf 5: Využil/a jste někdy služby probační a mediační služby?

Graf 6: Jak hodnotíte Vaši informovanost o činnosti probační a mediační služby?

Graf 7: Jak hodnotíte informovanost veřejnosti o činnosti probační a mediační služby?

Graf 8: Jak hodnotíte přínosnost probační a mediační služby?

Graf 9: Víte, co jsou alternativní tresty?

Graf 10: Z jakého zdroje jste získal/a informace o alternativních trestech?

Graf 11: Myslíte si, že jsou alternativní tresty efektivnější než trest odnětí svobody?

Graf 12: Ohodnoťte efektivitu jednotlivých alternativních trestů.

Graf 13: Měly by být alternativní tresty užívány častěji?

Graf 14: Jaký alternativní trest by měl být zrušen?

Graf 15: V čem spatřujete výhody alternativních trestů?

Graf 16: V čem spatřujete nevýhody alternativních trestů?

Příloha 1: Dotazník

Dobrý den,

dovoluji si Vás poprosit o vyplnění anonymního dotazníku, který je zaměřen na postoje veřejnosti k alternativním trestům.

Výsledky dotazníku budou použity v praktické části mé bakalářské práce.

Mnohokrát Vám děkuji,

Jana Šromotová

1. Víte, jaké je působení probační a mediační služby?

- Ano
- Ne

V případě odpovědi “Ne“ vysvětlení pojmu probační a mediační služba: Probační a mediační služba je státní organizace, která zajišťuje kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, připravuje podklady pro jejich ukládání a nabízí možnost jednání mezi pachatelem a obětí o urovnání následků trestného činu.

2. Využil/a jste někdy služby probační a mediační služby?

- Ano
- Ne

3. Jakou službu jste využil/a?

4. Jak hodnotíte Vaši informovanost o činnosti probační a mediační služby?

- Dostatečně informován/a
- Spíše informován/a
- Spíše neinformován/a
- Neinformován/a
- Nedokážu posoudit

5. Jak hodnotíte informovanost veřejnosti o činnosti probační a mediační služby?

- Dostatečně informována
- Spíše informována
- Spíše neinformována
- Neinformována

- Nedokážu posoudit

6. Jak hodnotíte přínosnost probační a mediační služby?

- Velmi přínosné
- Spíše přínosné
- Spíše nepřínosné
- Nepřínosné
- Nedokážu posoudit

7. Víte, co jsou alternativní tresty?

- Ano
- Ne

V případě odpovědi “Ne“ vysvětlení pojmu alternativní tresty: Alternativní trest je označení pro jiný způsob potrestání, než je trest odnětí svobody (umístění pachatele do věznice).

Mezi alternativní tresty řadíme:

Domácí vězení

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

Obecně prospěšné práce

Propadnutí majetku

Peněžitý trest

Propadnutí věci

Zákaz činnosti

Zákaz pobytu

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Vyhoštění

8. Jaké alternativní tresty dokážete vyjmenovat?

9. Z jakého zdroje jste získal/a informace o alternativních trestech?

- Osobní zkušenost
- Rodina
- Přátelé
- Škola

- Média
- Internet
- Tisk
- Tento dotazník
- Jiné:

10. Myslíte si, že jsou alternativní tresty efektivnější než trest odnětí svobody?

- Ano
- Ne
- Nevím

11. Proč si myslíte, že alternativní tresty nejsou efektivnější než trest odnětí svobody?

12. Ohodnořte efektivitu jednotlivých alternativních trestů.

	Efektivní	Spíše efektivní	Spíše neefektivní	Neefektivní	Nedokážu posoudit
Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody					
Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem					
Domácí vězení					
Obecně prospěšné práce					

Peněžitý trest					
-------------------	--	--	--	--	--

13. Měly by být alternativní tresty užívány častěji?

- Ano
- Ne
- Nevím

14. Jaký alternativní trest by měl být zrušen?

- Žádný
- Domácí vězení
- Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody
- Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem
- Obecně prospěšné práce
- Peněžitý trest
- Propadnutí majetku
- Propadnutí věci
- Zákaz činnosti
- Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- Zákaz pobytu
- Vyhoštění

15. V čem spatřujete výhody alternativních trestů?

- Zapojení pachatele do nápravy vzniklých škod
- Zachování sociálních vazeb
- Snížení přeplnění věznic
- Úspora financí
- Žádnou výhodu nevnímám
- Jiné:

16. V čem spatřujete nevýhodu alternativních trestů?

- Pachatelé se pohybují na svobodě
- Nespolehlivost odsouzených
- Nevěřím v efektivitu alternativních trestů

- Žádnou nevýhodu nevnímám
- Jiné:

17. Navrhněte nový, neexistující alternativní trest, který by byl dle Vašeho názoru ideální k potrestání pachatele trestného činu.

18. Pohlaví

- Žena
- Muž

19. Věk

- do 20 let
- 21-30 let
- 31-40 let
- 41-50 let
- 51 let a více

20. Nejvyšší dosažené vzdělání

- Základní
- Střední
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské